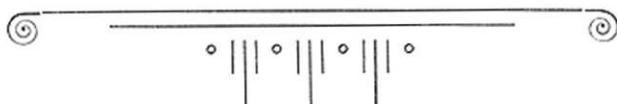

LJUBLJANSKI ZVON

Zaprl sem oči . . .

Zaprl sem oči
in sanjal sem solnčno glorio . . .
In solnce je bilo kot roža,
in ta roža si bila ti!

In moje želje
kot metuljčkov srebrnih roj
so letale nad teboj
in se solnčile v tvoji lepoti.

Ah, bila si
kot brezmadežna Marija,
ki glavo ji sveto ovija
venec iz samih zvezd.

In vse, glej, vse,
kar v meni je kdaj zadrhtelo,
vse bilo je čisto in belo,
vse jasni tvoj žar je opral.

In vse, glej, vse,
kar v meni vzbudi se še kdaj,
nosilo te ure sijaj
bo na sebi brez madeža.

Zdaj čutim, glej,
svoje duše nežno mladost
in življenja svetlo prostost
in pot naprej . . .

Oton Zupančič.

Noč.

Povest. Spisal Josip Kostanjevec.

Prvi del.

VI.

Nakega dne kmalu po tem dogodku me pokliče oče k sebi v svojo sobo.

»Oče, klicali ste me! Česa želite?«

Obrnil se je napol proti meni ter govoril, držeč v roki neke papirje ter neprestano zroč vanje:

»Da, klical sem te. Vidiš, vprašati sem te hotel, kdaj da se odpravi ta tvoj prijatelj iz hiše. Ali se ti ne zdi, da je pri nas že dovolj dolgo?«

Povzdignil je za trenotek svoje malo oko proti meni, a takoj ga zopet povesil.

Jaz nisem odgovoril ničesar.

On je pa nadaljeval:

»No, ne misli, da govorim to iz skopuštvu. Ali povem ti, da mi ni ta tvoj prijatelj nič preveč všeč. Ti si dovolj star, tebe ne bodem poučeval, da pazi! Ali ti ni povedal, kdaj pojde nadaljevat svoje študije?«

»Ne, oče. Govorila nisva o tem!«

»Ha, ha, bržkone jih je obesil na klin. Torej, jaz sem govoril, glej, da se kmalu zgodi! Za pot mu daj ti, jaz ti povrnem!«

»Ali oče . . .«

»Nobene besede več! Opravi si!«

Rekši, mi je obrnil zopet hrbet ter se ni zmenil več zame . . .

Počasi sem stopal v svojo sobo. Ta očetov ukaz me je zadel v živo. Vedel sem, da se mu ne smem protiviti, in uvideval sem tudi, da bi bilo za Alfreda gotovo edino pravo, ako bi nadaljeval in dovršil svoje študije. Ali nanj sem bil od onega dne v lopi priklenjen z vsemi vezmi, težko se mi je bilo ločiti od njega, a še težje — povedati mu, kar je rekel oče. S težkimi koraki sem stopal gori in doli po sobi ter razmišljal. Kolikor bolj sem hodil, toliko večja razburjenost se me je lotevala. Nikjer nisem mogel najti izhoda, uvidel sem, da mi ne preostaja drugega, nego da mu razodenem

očetovo željo. To me je začelo jeziti. Vsaka stvar mi je bila na potu. Prijel sem prvi stol ter ga trdo prestavil na drug prostor; preproga na tleh se mi je zdela odveč, in brnil sem jo, da se je ovila mizi okoli nog; zastor pri oknu mi je bil pretemen, hotel sem ga razviti, a prijel sem ga tako trdno, da se je napravila luknja pod mojimi prsti. In mrmral sem polglasno sam s seboj, kakor bi bil napol blazen.

V tem pa je Alfred zadovoljen sedel v vrtni lopi ter mirno pušil svojo cigareto. Srečen človek! . .

Odravil sem se doli, da bi mu razodel željo svojega očeta. Toda kako naj izvršim ta svoj posel? Kako naj se izrazim, kako izgovorim, da ne bode razžaljen? Tako naravnost, z golo resnico nisem smel na dan, to je bilo gotovo. Ako bi prijatelj vsled mojih besed občutil samo polovico one bridkosti, one tesnobe, ki je prevevala v tem hipu mojo notranjost, bilo bi že preveč, in jaz bi si moral vedno očitati, da sem mu ta udarec zadel sam, da sem ga izdal — najboljšega prijatelja izdal!

V tako razmotrivanju vtopljen, sem nehote zavil po nasprotnem hodniku, koder so navadno hodili samo posli. Menda sem si hotel pot podaljšati, da laže razvijem svoj načrt, zato sem krenil tod. Ko sem že bil skoro na koncu hodnika, tam, kjer se stopnice zavijejo navzdol, zaškripale so duri tik pred mano. Mimo mene pa je švignila kakor sem v hipu spoznal, ona dekla, ki sva jo s prijateljem zadnjič opazovala pri vodnjaku. Bila je zopet bosa in zavihanih rokavov, a na glavi ni imela rute. Ozrla se je po meni, in tedaj sem razločno videl njen obraz. Ta obraz ni bil lep, nikakor ne, prepodolgast je bil, in leva stran ustnic je silila nekoliko više od desne. Toda oko pod lepo obokanim čelom je bilo veliko in se je vlažno svetlikalo izpod dolgih, črnih trepalnic. Lasje so bili gosti in temni, ob sencih nekoliko kodrasti. In to oko, ti lasje in menda zraven tudi oni ozki, majhni nos so učinili, da se je videl i ostali obraz zanimiv in čeden . . . Naglo je stopala pred mano po stopnicah navzdol, njene noge so se komaj dotikale tal, a puščale so vlažne sledove po belem kamenu, iz kakršnega so bile stopnice in veža. Od cele njene postave pa je velo nekaj svežega, nekaj blagodejnega, kar je čudno pomirljivo vplivalo na moje živce. Ves drugačen vzduh me je obkrožal, drugačna sapa doletavala. Mogoče, da je bila to samo domišljija, samo prevara, a jaz sem čutil, kako je iz mojih prsi ginila bridkost in trpkost, kako se me je pollaščala neka zadovoljnost. Da, bil sem čuden človek! Vsaka malenkost, pravzaprav to, kar bi bilo

drugim »nič«, je često name vplivalo, da sem padal iz ekstreme v ekstremo brez lastne volje, brez samosvesti in energije. Vse moje delovanje, nehanje in čuvstvovanje je bilo odvisno od hipa, ki se je igral z menoj kot razposajen deček z žogo . . .

Pripoznati moram, da sem zadnje dni čestokrat moral misliti na besede, ki mi jih je bil govoril prijatelj oni popoldan v lopi. In pri takem razmišljanju nikakor ni bilo čudno, da so mi včasih uhajale misli tudi na deklo pri vodnjaku. Vedno sem jo še videl, kako je naglo delala, kako ji je silila ruta čez čelo, a kako so se njene drobne noge bleščale v solčnih žarkih. Čestokrat se me je bila celo polastila želja, da bi jo videl od blizu, da bi morda celo izpregovoril ž njo kako besedo. Bog ve, kakšen je nje glas! In ali ni imel prijatelj prav, ko je dejal, da ima taka mnogo več pravice do sreče nego ona, ki živi ves čas svojega življenja brez dela in truda, ki ji je dalo že rojstvo pravico do brezskrbnosti? Toda, čemu mi je rojila po glavi vprav ta? Ali ni bilo v obilici i drugih takih! Čemu prav ta? Moje misli so bile vedno bolj zamotane, moje želje vedno nejasnejše. A v sredi je vendar čisto in razločno stala ona postava izpred vodnjaka . . .

Nič čudnega torej, da je njena bližina takoj prvič tako vplivala name. In vendar, čudno . . . da, čudno!

Ona je dospela do duri, ki so vodile na dvorišče. Za njimi v kotu je stala posoda, napolnjena s perilom. Pripognila se je ter hotela privzdigniti. Mišice na rokah so se napele in žile so se napolnile s krvjo, da so podebelele. Toda posoda je bila pretežka in jedva se je privzdignila nekoliko od tal. Tedaj pa je ona stopila na prag ter zaklicala nekoga, čigar stopinje so vprav tedaj zahreščale v pesku . . .

Meni se je noga nehote ustavila nekoliko više na stopnicah, in molče sem opazoval ta prizor. Takoj na njen klic se je pojavil v veži širokopleč dečko zagorelega, vprav italijanskega obraza, z malimi, črnimi brčicami nad polnimi, črešnjevordečimi ustnicami.

»Pomagaj mi, če hočeš,« dejala je deklica ter se nasmehnila.

On me bržkone ni zapazil. Prijel jo je za podbradek ter hotel približati svoje ustnice njenim. Tedaj se je pa naglo sklonila, a v istem hipu je zagledal mene. Vidno je bil v zadregi, popravil si je v naglici z desnico nekaj okoli pasu ter se hkratu pripognil. Kakor bi trenil, čepela je posoda na njeni glavi. A morala je biti zelo težka, kajti glava se ji je nekolikokrat zgenila jako sumljivo, predno je zadobila ravnotežje. On pa je naglo izginil, ne da bi se bil ozrl.

Kakor sem pozneje zvedel, je bil to kočijaž našega soseda plemenitega Jablanovskega.

»Hvala, Luigi,« klicala je še ona za njim, počasi stopajoč dalje. Njen glas je bil poln in zvoneč in pri besedi »Luigi« se mi je videl nekako mehak in izrazit. Zakaj nisem sam stopil tja doli in ji pomagal, to je bila takoj potem moja prva misel. A takoj nato se mi je videlo sitno, da, celo nekam neprijetno, da ji je moral pomagati ravno ta Luigi, ki je imel tako nenavaden, tako interesanten obraz. Kako jo je držal za podbradek! Vraga, brcnil bi ga, ako bi bil nekoliko bliže! Res, drugega ni zaslužil . . .

Stopil sem na dvorišče. Pred menoj je hodila ona z rokami, uprtimi v bok. Njen život se je lahko zvijal in upogibal pod težo, a kmalu mi je izginila izpred oči skozi glavni vhod na ulico . . .

Tedaj sem pa krenil v vrtno lopo. Toda Alfreda nisem našel več notri. Ni mi bilo Bog ve kako žal, da, skoro oddahnil sem se, ker mi ni bilo treba v tem hipu izvršiti sitnega posla. —

Sedel sem na klop ter naslonil glavo v roki. Obdala me je blagodejna tišina. Nič okoli mene se ni genilo, kakor bi bilo vse izumrlo. Meni pa se je razsul nebroj misli po možganih in glava mi je klonila še niže. Moje misli pa so bile nejasne, drevile so se druga za drugo naglo in hlastno kakor hudournik po nevihti. A sredi njih se je gibala — ona, ki mi je prihajala bliže, vedno bliže. Oni dolgi obraz, one kvišku zavite ustnice, one velike oči, gole roke in bose noge, vse se je svetlikalo v tem kaosu pred dušnimi mojimi očmi, in čutil sem, da, z grozo sem občutil, kako se mi vse bliža . . . bliža, kako rije počasi v moje osrčje. In zalotil sem se prvič pri misli: »Zakaj je — samo dekla!« Toda Alfred je dejal: »Katera bolj zasluži biti srečna? . . .« Ali ni bilo to zbližavanje, ono čudno, nerazumljivo zbližavanje, ki prihaja samo ob sebi rahlo in komaj slišno, po prstih, a nenadno, zmagovito? —

VII.

Še isti večer sem razodel Alfredu očetov sklep. Še predno sem izgovoril, prekinil me je prijatelj, rekoč:

»Dovolj, ostalo sem že uganil sam. Torej oče me hoče odpraviti. Prav ima, saj me je redil že dovolj dolgo.«

»Motiš se, moj oče te hoče samo opomniti tvojih dolžnosti,« jecal sem jaz . . . »Njemu je na tem, da predolgo ne zanemariš svojih študij. Ko jih dovršiš, odprta ti je zopet naša hiša.«

»No, nikar se več ne trudi! Berača se povsod naveličajo. Toda tebe imam rad. Včasih mi vendar ne bodeš odrekel svoje podpore! To je prošnja, ki jo izrečem samo onemu, do katerega imam največje zaupanje in spoštovanje. Dozda si tak samo ti! — Glej, jaz odidem takoj jutri zjutraj, a nastanim se kje v bližini. In tako bo-deva imela še priliko, da se večkrat snideva. Lahko noč, prijatelj!«

Hotel sem mu še nekaj odgovoriti, a priprl je že bil vrata svoje sobe in stopal po njej gori in doli.

Legel sem v posteljo, a dolgo nisem mogel zaspati. V sosednji sobi so stopinje potihlnile, in zaškripala je postelja. Obrnil sem se v steno, a spanec le še ni hotel na moje oči . . .

Moglo je biti takole okoli polnoči, ko sem začul po svoji sobi oprezne stopinje bosih nog. Privzdignil sem glavo in zapazil sem Alfreda, ko je stopal kakor oni večer iz svoje sobe. Tudi nocoj se se je ozrl po meni, a takoj nato izginil.

A meni je kakor blisk prišla misel, kaj pa, ako bi on zdajle šel — k njej! In te misli se nikakor nisem mogel iznebiti. Z vsako minuto mi je postajalo mučnejše in tesnejše, a njega le še ni hotelo biti nazaj. Več ko stokrat sem si ponavljal besede: »K njej je šel, od nje jemlje slovo!« A sčasoma mi je postalo neznosno. Neke vrste ljubosumnost se me je polastila, odeja mi je bila hkratu pretežka in vrgel sem jo raz rebe. V naglici sem se površno oblekel ter oprezno odprl vrata. In kakor tat sem se po hodnikih plazil ob zidovih v nasprotni del poslopja. Noge so se mi tresle in srce mi je burno tolklo, da bi bil lahko štel vsak njegov udarec. Skozi semtertja odprta okna je prihajala hladnejša sapa, z vrta se je čulo škripanje travnih ščurkov in semtertja je kaj zafrfotalo, kakor bi se preletavale sove. Postal sem in pomislil, kam pravzaprav hočem. In nisem si vedel odgovora. A nadaljeval sem takoj nato zopet svojo pot in hodnika ni hotelo biti konec. Bilo je precej temno, a moje oči so se privadile teme in razločeval sem dokaj dobro posamezne predmete. Nazadnje pa sem došel do onih vrat, iz katerih je bila zadnjič stopila ona. Tu se mi je noga nehote ustavila. A moral sem se nasloniti ob zid, da sem se nekoliko pomiril. Neki glas mi je govoril, naj se vrnem, da prisluškovanje ni Bog ve kako imenitno. Toda noga mi je že stopila korak dalje, telo se je sključilo in uho sem tisti hip tiščal prav blizu ključalnice. Ali notri je bilo tiho, nobenega glasu ni bilo slišati. Samo semtertja se je zazdelo, kakor bi nekdo redno in globoko dihal.

Od srca se mi je odvalil velik kamen. Ali v tistem hipu me je zopet presenetila misel: »Morda pa je že odšel, odšel po stopnicah navzdol in čez dvorišče po onem koncu zopet v svojo sobo. Saj je tako bilo tudi zadnjič!« Naglo sem se sklonil kvišku in hitro, kakor bi me bil kdo podil, sem se vrnil v svojo sobo. Pogledal sem v sobo prijateljevo. Postelja je bila odgrnjena, odeja je visela čez stranico, a njega ni bilo nikjer . . .

Šele proti jutru se je Alfred vrnil. V sobi je že bilo skoro popolnoma svetlo in jaz sem se bil vprav prebudil iz kratkega, nemirnega spanca, ko je vstopil. Njegov obraz je bil nekam prepadel in bled in oko motno in vdrto.

Naglo je šel v svojo sobo. Takoj nato sem slišal, kako je pljuskala voda, ko se je umival. Potem je bilo čuti, kakor bi spravljal svoje reči. In res, kmalu nato je stal s svojim oguljenim kovčegom in popolnoma opravljen pri moji postelji.

»Zdaj odhajam,« je dejal. »Hvala ti lepa na vsem, kmalu bodeš slišal o meni! Tvojemu očetu se pridem zahvalit v kratkem!«

Pomolil mi je roko ter naglo odšel, ne da bi se bil ozrl. Jaz pa nisem odgovoril niti besede. Nekaj me je tlačilo in dušilo, sam si nisem bil v svesti, kaj se godi z menoj . . .

Ostal sem sam. Delati se mi ni ljubilo naslednje dni prav nič. Pri svoji pisalni mizi sem presedal ter zamišljen žvečil pero. A ko sem bil prost, sem večkrat začel zahajati v oni hodnik, kjer je bil poselski oddelek. Pri tem pa sem moral vedno misliti tudi na Alfreda in na ona dva večera. Dasi sem si stokrat zatrjeval, da ni imel Alfred gotovo prav nič ž njo, vendar me je vselej ob takem razmišljanju nadvladal neprijeten občutek. A tudi obraz onega Luigija me je čestokrat nadlegoval in se silil med njo in mene. Vedno bolj sem začel spoznavati, da se zapletam v neko mrežo, iz katere bodem le težko ušel. Bili so trenotki, ko sem se moral sam sebi smejati, ko sem se zmerjal s tepcem in budalom, a ravno tako nagel je bil prehod v nasprotno stanje, ko nisem mogel drugega misliti nego na njo, katere dozdej še niti ogovoril nisem, ki ni bila drugega nego najzadnja dekla mojega očeta. Da, to je bilo neumno, to je bilo grozno!

Neko nedeljo zjutraj sem zopet stopal po onem hodniku. In odprla so se vrata njene sobe. Na hodnik pa je stopila praznje oblečena — ona. Skoro je nisem spoznal in komaj sem verjel lastnim očem, da prav vidim. Njeno krilo je bilo sicer priprosto, toda ukusno in se je lahko oprijemalo vitkega života in polnih,

okroglih udov. Izpod njega so gledali majhni, ozki čreveljčki, a obraz se je videl žametasto mehke in skoro prozorne, svetleče se polti. Tudi tako podolgovat ni več bil in one navzgor privihane ustnice so se bile popolnoma zabrisale. Da, to ni bila več dekla, to je bila brhka mestna gospodična, ki je stala zdaj pred menoj. In nehote se mi je zopet vrnila misel, ki jo je bil izrazil Alfred: »Katera bolj zasluži biti srečna?«

Stopil sem korak proti njej ter izpregovoril:

»Kako ti je ime, deklica?«

Pogledala me je začudeno, češ, kaj tebi mar. Toda, kakor bi se bila v hipu premislila, je odgovorila s svojim polnim, zvenečim glasom:

»Metoda mi pravijo.«

Čudno se mi je videlo, da ima dekla tako ime, toda o tem nisem utegnil zdaj razmišljati. Stopil sem še bliže nje ter jo prijel za roko. Oj, ta roka, kako je bila topla in mehka! Da, tudi mehka navzlic vsakdanjemu delu!

»In kam greš sedaj, Metoda?« vprašal sem jo polglasno.

»K maši,« je odgovorila ter mi hotela odtegniti roko.

A jaz je nisem izpustil, krepkeje sem jo stisnil ter potegnil bliže sebe.

»Metoda, poslušaj me,« dejal sem šepetajoč, hlastno in s tresočim glasom: »Ako hočeš, pa pridi nocoj, predno pojdeš spat, doli na vrt v lopo. Tam te bodem čakal, tam bodem sam!«

Hotela je nekaj odgovoriti, a tedaj se je obrnila. Na stopnicah se je bila prikazala naša kuharica Marjeta. Ustavila se je ter naju gledala z nekim topim, skoro preplašenim pogledom. A takoj so se ji usta razširila v porogljiv nasmeh in počasi je drsala mimo naju.

Metoda pa je naglo zdričala navzdol po stopnicah, ne da bi se bila še ozrla. —

* * *

Bil je mehek, svetel večer. Izza nizkega gričevja v daljavi se je prikazal mesec ter mirno plul vedno više na obok. Okoli sebe je imel širok, rjavkast rob in bilo je videti, kakor bi po sinjem morju plaval velik pas, kakršne rabijo pri plavanju, in bi s srede tega pasu gledala plešasta in siva glava plavačeva. In ta pas je plul počasi proti zahodu, hoteč doseči razkosani, temni breg, ki se je pojavil v podobi podolgačnega, od severa proti jugu v dolgi črti se širčnega, obzorje zastirajočega oblaka.

Tačas sem stopal proti vrtni lopi. Po vzduhu se je širil vonj, ki so ga izpuhtevale bližnje smreke in borovci, rastoči na spodnjem koncu vrta. Mešal se je ta vonj med vonj nebin in bujno cvetočih rož, ki so rasle posamezne in v večjih skupinah po presledkih in okroglih tratah, menjavajočih se z zelenjadnimi gredami. Nad gredicami pa so se vzdigavale belkaste meglice in činile, da so se videle posamezne rastline svežejše, kakor bi bile vprav začutile, v sebi novo živlensko moč, nove sokove. Semtertja se je zazibal obpotni grm, priplul od daleč glas večernega zvona, zabrnel mimo mene leteč hrošč. V hiši za menoj pa so se zasvetile luči in medli svetlobni trakovi so se zrcalili skozi okna po dvorišču in po potih.

Mene ni nocojšnji krasni večer zanimal kar nič. Dospevši v lopo, sem sedel na mizo ter položil nogo na zraven stoječo klop. Po mojih možganih je vrelo in kipeło, moja kri se je razburkana podila po žilah. Kaj sem pravzaprav hotel, ko sem ji naročil, da naj pride v lopo? Ali je bilo sploh vse moje dosedanje ravnanje glede nje pametno? Kako to, da so me pretirane besede prijateljeve mogle spraviti na tako pot? Ali je upravičeno, da se jaz, sin ugledne rodbine, podajam tako nizko, in to samo zato, da pomagam urešničiti izrodke nenormalne domišljije morda že duševno propalega prijatelja? Ne, to ne sme biti, in je čas, da se rešim! — Vstal sem in se zravnal kvišku. Čutil sem v sebi nekaj moči, da bi morda mogel izvesti svoj naklep. Toda v tem hipu se mi je vsililo vprašanje: Ali bi morda ne bil bolj srečen s to nego s katerokoli drugo? Ali nisem že sam na sebi čuden človek, ki se ni vaje gibat v boljši družbi, ki živim najrajši sam zase? Ali bi ne bila vprav taka žena morda meni in mojemu duhu bližja nego katerakoli druga? — In že je izginila iz mene ona mala moč, pod menoj se je zasvetila njena podoba in roke so mi onemogle omahnile navzdol. Zopet sem sedel na mizo, a zdaj me je začelo mučiti samo še vprašanje: Ali pa pride nocoj? Ali pride? —

Pozno je že bilo. Hladnejša sapa je zavela in zašumeli so smrečni vrhovi nad lopo. Veje so se začele pripogibati in rahlo so pritrkavale ob leseno streho. Luči v hiši so začele počasi ugasovati ena za drugo in stopinje, ki so poprej čestokrat hreščale po dvorišču, so skoro potihnile. Sedaj je morala priti, ali je pa ne bo!

Sklonil sem se naprej ter prisluškaval. Vse tiho. Tedaj se mi je zazdelo, da je hušknila senca preko zidu iz hiše. Toda bila je samo veja drevesna, ki se je upognila v vetru in vrgla svojo senco na zid. In zopet se mi je videlo, kakor bi se bližale rahle, komaj

slišne stopinje. Ali ko sem napel natančneje ušesa, sem slišal samo glasno utripanje lastnega srca. Minuta je potekala za minuto, iz stolpa je odmevala četrta ure za četrto, toda nje le ni hotelo biti . . .

Objelo me je neko pikro čustvo. Torej celo taka te ne mara, celo tako nizko pod tabo stoječa se ne zmeni zate, to sem si moral ponavljati večkrat. A v tem hipu sem se moral tudi vprašati: kaj, ko bi kdo vedel o tem? Kaj, ko bi vedel, da čakaš navadne dekle, a da ti še ta ne pride? Skoro glasno sem se zasmel. A glas, ki se je tu pojavil iz mojega grla, je bil podobnejši bolealnemu vzdihu negoli smehu. V srcu pa se mi je porajalo nekaj takega, kakor sram nad lastnim početjem.

Za lopo nekje v grmovju se je začul hkratu smejoč glas grličin. Dvakrat zaporedoma se je zasmejala zateglo in hreščeče. A meni se je dozdevalo, kakor bi se bila oglasila tolpa režečih obrazov, ki se rogajo meni. Moral sem si zatisniti ušesa. Hlastno sem stopil iz lope ter bežal preko dvorišča.

A ko sem se plazil ob zidu, da ne bi me kdo opazil, se je hkratu nad mojo glavo odprlo okno. V njem se je pa sklonila črna podoba niže ter zašepetala, da sem razumel vsako besedo:

»Danes ni bilo mogoče, jutri večer!«

Takoj nato se je okno zopet na rahlo zaprlo. —

VIII.

Bil sem bolan, resno bolan. Moje telo je propadalo, moje dušne sile so ginevale, moje obzorje se je krčilo. Skrivati sem se začel pred svojim očetom, posedal sem samotni in vtopljen v težke, mučne misli. V moje srce se je naselila globoka bol, ki me je tiščala k tlom, ki je činila, da je ledenela kri po mojih žilah. Moje oči niso videle ničesar okoli sebe. Vse, kar me je prej zanimalo, se mi je odtujilo, ni imelo več moči do mene. Nem in hladen sem hodil okoli; naravne lepote so bile zame brezbarvne, puste, pravi nebodijihtraba. Le eno mi je blodilo vedno po glavi, vznemirjalo me, zahtevalo od mene napora in truda, vseh dušnih in materialnih sil. In to je bila — beda, v kateri so plavali nižji sloji človeštva. Pred mojimi očmi so vztrepetavale gole, rjave in žuljave roke, vstajali blede, izsesani obrazi s trudnimi, napol ugaslimi očmi, pojavljala se od dela ukrivljena hrbtišča, od gladu izpiti, izrabljeni udje. Pred mojim duhom so plavala nizka, zatohla in nečedna stanovanja z razcapanimi posteljami in oguljenimi odejami. A po tleh so se valjali v samih začrnelih srajcah umazani, zanemarjeni otroci. Od povsod pa je iz-

hlapeval zagaten, dušljiv vonj, vonj po plesnosti, gnilobi, vonj po bližajoči se smrti . . .

Nekega dne proti večeru, ko sem bil vprav stopil na dvorišče, stal je pred menoj Alfred. Bil je bledejši nego tedaj, ko je bival še pri nas. Postal je pred mano ter me pazljivo motril.

»Tí si bolan,« dejal je skoro nato. »Kaj ti je?«

»Pojdiva v lopo, tam se razgovoriva!«

In ko sva sedela nemotena tamkaj, povedal mi je najprej, da je sedaj vstopil za pisarja k nekemu odvetniku.

»Kaj hočeš, človek ne more živeti ob samih slinah,« je rekel nato s hripavim nasmehom. A iz njegovih ust je silil zoprn vonj po žganju. »Nazadnje pa je tudi vseeno, ob čem da živi, samo da diha! Toda, kaj je tebi?«

Začel sem mu praviti, kaj me muči, razkladal sem mu svoje stanje natančno in z neko živo zgovornostjo.

Poslušal me je pazljivo ter z glavo prikimaval. Ko sem končal, je dejal resno:

»To je edino vprašanje na svetu, ki zasluži, da se razmotriva, da se proučava. Ako bi jaz kaj veljal, ako bi bil to, kar nisem, posvetil bi se prav gotovo njemu z dušo in telesom. Tako pa naj delajo drugi! In med tistimi drugimi si tudi ti, ki lahko doprineseš zrnce k prevažnemu podjetju. Vidim, da imaš srce na pravem mestu, deluj torej!«

Presedela sva še dolgo skupaj, a ko se je hotel ločiti, je dejal malomarno:

»Robert, drobiža nimam nič! Posodi mi vsaj za smodke!«

Dal sem mu, kar sem imel pri sebi. Brez vsake besede je vtaknil denar k sebi ter odšel.

Ko je napravil že nekoliko korakov, obrnil se je hkratu ter dejal z nasmehom in skoro porogljivo:

»Pa ne pozabi socialnega vprašanja!«

Njegove stopinje so še nekoliko časa hreščale po pesku, a kmalu so utihnile, ko je izginil za voglom . . .

»To je edino vprašanje, ki je vredno, da se razmotriva.« Te besede so mi brnele pozneje vedno po ušesih, in res sem začel misliti, kako bi ukrenil, da bi imel tudi jaz zraven nekoliko zaslug.

Takoj drugi dan sem sklenil, da obiščem bližnjo predilnico. Videti sem hotel, kako delajo notri ženske in moški, da bi si pridobil pojem o njih življenju. A zakasnil sem se bil in stopil sem pred tovarno vprav tedaj, ko je pretresel zategel in rezek žvižg

vzduh ter naznanjal poldne. Vrata so se odprla in iz njih se je usula pisana gneča mladih in priletnih delavk in delavcev. Drobnihi, urnih korakov je vse hitelo, da si potolaži želodec s' skromnim kosilcem. Nekaterim so svojci donašali jedila v majhnih koških. Ti so posedali kar ob potu v travo ali na nizek plot, jemali iz koškov lonce ali skledice med kolena ter zajemali naglo in hlastno. Drugi so hiteli do bližnjih manjših krčem, kjer so si za malo novcev polnili želodce večinoma s prestano, gosto krompirjevo juho ali rižem, iz katerega je semtertja gledal ostanek sluzastega mesa. Ostajali so kar pred vrati ter jedli stoje. Vmes pa so zbijali robate šale. Vsi ti ljudje pa so bili bledi in izsesani, njih oči motne in brezbarvne. Hodili so nekam negotovo, kakor bi iskali pri vsakem koraku opore, katere bi se oprijeli. Posebno se je opazala taka hoja pri ženskah. Bila je počasna in drsajoča. Videlo se je, kakor bi nobena delavka ne mogla privzdigniti noge od tal, a kolena so se jim vidno tresla, kakor bi hodile strahoma po upogibajoči se brvi čez globoko vodo. — Tam na trati sta ležala dva mladeniča z navzdol obrnjenima glavama na trebuhu. Klobuka sta si bila pomaknila na stran, da ju niso dosegli solnčni žarki. A jesti nista imela ničesar in niti genila se nista. Bog ve, ali nista svojega zaslužka zabila sinoči v krčmi, a sedaj morata plačevati to svojo lahkomišelnost z gladom? — Vse je vrvelo mimo mene, a jaz nisem vedel, kam bi najprej obrnil svoje oko. Bilo je prvič v mojem življenju, da sem se nahajal v bližini takih ljudi. Nehote sem se obrnil, da bi odšel proti domu. Toda v tistem hipu sem zapazil nekega moža, ki je hitel mimo mene. Bil je visoke rasti, srednje starosti, a že vpognjenega tilnika. Njegov obraz je bil ne-navaden. Bil je videti nekam bolj gosposki in inteligentnejši od drugih, a na njem je ležala neka globoka, neprikrita žalost. Njegova obleka je bila preozka in oguljena ter je morala biti nekdanj čedna in gotovo ne njemu umerjena. Ta mož me je začel hipoma zanimati. Ozrl se ni niti na desno, niti na levo, z mahajočimi rokami in dolgimi koraki je hitel dalje. A jaz ga nisem pustil iz vida. Hipoma sem se odločil, da stopim za njim. —

Na koncu ozke poti je stala nizka koč z majhnimi okni. V to koč je stopil mož. Bil sem takoj za njim. Videl sem, kako je odgrnil spredaj zastrto okno in je odprl. Takoj nato sem zaslišal droben, zategel jok in vmes govorjenje mlade deklice. Nekaj mi ni dalo miru in stopil sem k oknu. Od strani in nekoliko zakrit od odprte oknice sem opazoval prizor, ki se je vršil pred mojimi očmi.

Ob nasprotni steni, ki je bila nekdanj bela, a je zdaj kazala velike vlažne lise in začrnele madeže, je stala nizka zibel. V zibeli je ležalo morda dve leti staro dete s starikavim, bledim in koščnim obrazom. Nosek je bil ozek in na koncu oster in šilast, a ušesa so se svetlikala skoro prozorno. Dete je bilo očitno zelo bolno in se je zvijalo in upilo, da je človeku rezalo v srce. Pri vstopivšem možu pa je stala morda osemletna deklica, šibkega stasa in drobnih udov. Bila je oblečena le za silo in izpod kratkega krila ji je gledalo dvoje suhih, začrnelih nog. A njene oči so bile velike in lepe, toda otožne in od joku zardele.

Stala je pred možem, očitno svojim očetom, ter mu govorila naglo in skoro z jokajočim glasom:

»Anka je vedno jokala, ata. To jo mora vse boleti, oh, kako ji mora biti hudo!«

Mož se je nagnil čez zibel, položil uho otroku blizu prsi ter poslušal. Kmalu nato se je sklonil zopet kvišku, a izraz na njegovem obrazu je bil še žalostnejši, še obupanejši.

Stopil je k starejši deklici, potegnil nekaj novcev iz žepa, prešteval jih s tresočo roko ter jih nazadnje potisnil deklici.

»Na, pojdi in prinesi za te novce, kar ti dado!«

Deklica je vzela na bližnji omari stoječo posodo ter naglo odšla iz hiše. Videti je bilo, kako se ji je mudilo. Noge so se ji komaj dotikale tal, krilo je vihralo za njo v nastalem prepihu in posoda je šklopotala.

Mož pa je v tem času vzel dete iz zibeli v naročje. Stopal je ž njim po sobi in glavo je imel sklonjeno nizko nad detetov obraz. A včasih je privzdignil svoj obraz, njegovo oko je gledalo topo in nepremično nekam kvišku, kakor bi pričakovalo pomoči od zgoraj. Včasih pa je iz tega očesa tudi švignil blisk srda in duševnega obupa. Roke so se mu konvulzivno stresle in videti je bilo, kakor bi bil hotel v takih hipih spustiti dete na tla ter je pohoditi. Toda vselej se je nenadoma zopet zdramil, iz oči mu je zasijala očetovska ljubezen in stiskal je dete bliže sebe in zibal ga na rokah. Črez nekaj časa se je potolažilo in nehalo jokati.

V tem se je vrnila starejša deklica. Mož je položil dete rahlo zopet v zibel ter prijel doneseno posodo. Iz omare je vzel dva krožnika ter stresel nanju jed, ki jo je bila donesla deklica iz bližnje »ljudske kuhinje«. Bila je to gosta, morda že zadnja riževa juha s kosom mastnega mesa, v katerega sredi je tičala velika, črnkasta

kost. V drugi posodi zraven je bilo nekoliko fižola in na površju veliki zrezki bele čebule.

Mož je napravil križ, nekaj zamrmral ter sedel. Posrebal je juhe nekaj nad polovico, ostalo je dal deklici, rekoč:

»Kadar se Anka zbudi, daj ji še ono kavo, ki je v omari. Pa segrej jo prej pri sosedovih!«

Prav tako je delil ž njo fižol in meso. Deklica ga je ves čas gledala razumno in se vedla kakor odrasla mladenka. In videti je bilo, da se oče popolnoma zanese nanjo.

V tem je v tovarni že zopet zažvižgalo. Bila je prva popoldne. Mož je planil kvišku, ozrl se na zibel, pogladil starejšo deklico po lasih ter odhitel . . .

To je bil prizor, kakršnega še nisem videl v svojem življenju, prizor, ki se je globoko vtisnil v mojo dušo. Ko sem se oddalil od koče, bilo mi je tesno pri srcu, kakor bi se bil vprav oglasil mrtvaški zvon, ki bi zazvonil najdražjemu mojemu prijatelju ali sorodniku. Počasi in s povešeno glavo sem stopal proti domu. Ali tedaj mi je zopet vstal v spominu obraz moža, ki sem ga bil opazoval. Kje sem že videl ta obraz, te poteze, te oči? Gotovo je bilo, da sem videl nekdaž že temu podobno obličje. Toda kdaj, kje? Zaman sem si belil glavo, nisem se mogel domisliti . . .

Naslednje dni sem begal nestalno okoli. Ogledal sem si bližnje premogokope, bližnjo papirnico in tovarno za sladkor. Povsod so se mi pojavljali enaki prizori, povsod sem videl namesto živih, žilavih in življenja veselih ljudi mehanski se pregibajoče stroje, ki so brezbrizno, s topimi izrazi in bedastimi obrazi na povelje pregibali svoje ude. Videl sem tudi, kako je nekemu delavcu odtrgalo roko. Skoraj sem omedlel pri tem pogledu. A nesrečnež ni niti črhnul. Zamahnil je z odščipnjenim udom po zraku v velikem polkrogu, da je brizgnila kri daleč na okolu, ter se sesedel. Prav tako brez vsake besede sta priskočila druga dva delavca ter ga v hipu odnesla. A stroji so ropotali dalje, živi stroji so se pregibali kakor prej, nihče se ni zmenil navidezno za nesrečneža . . .

Ali je bilo čudo, da sem bil od dne do dne nervoznejši, od dne do dne s sam seboj nezadovoljnejši? Moja bolezen je bila neozdravljiva, moja domišljija prenapeta, trebalo je najmanjšega dogodka, in struna bi bila morala počiti.

In vedno me je bolj mučilo vprašanje, kako bi se dalo pomagati, kako bi se dalo olajšati. Uvideval sem, da je tu treba študij, resnega in napornega dela. Sklenil sem se oprijeti teh študij, a ko

sem hotel nastaviti, nagrmadila se je pred menoj preogromna, preorjaška zgradba, segajoča z glavo svojo do neba, a imajoča temelj svoj globoko pod zemeljsko skorjo. In moja glava ni mogla več misliti, moji sklepi so otrpnili, moja duša je bila ubita. Moja ladja je plavala brez vesel in jader po neskončnem, brezbrežnem oceanu, Valovi so se igrali ž njo, krmilo je bilo porušeno.

Nejasno sicer, a čutil sem vendar, da tu ne more odpomoči posameznik, da je tu treba velikanskega aparata, treba tisoč in tisoč rok in glav, treba titanov, treba nadčloveških, nebeških sil.

(Dalje prihodnjič.)

Iz bosanskega perivoja.

I.

Mlad junak za selom jezdi
in klobuk postrani nosi,
za klobukom tri peresa:
Prvo — solnce večnožarko,
drugo — lunin soy je beli,
tretje — rosa jasnočista.

Žarko solnce za sirote,
lunin soy je za popotne
in za njive čista rosa.
Njivice so za pšenico,
a pšenica za kolače,
a kolači za devojke,
a devojke za junake.

C. Golar.

Ko se oženim . . .

O to bo radost, to bo čar,
ko ženko vzamem si.
Vse polno godcev jaz tedaj
za ples najamem si.

In fantje pridejo po kolač
in pelo se bo, da bo kaj,
in pilo se bo in plesalo,
o to bo direndaj!

Potem v Benetke pojdeva
črez tiho plan lagun,
kjer melodije zadoné
od mandoline strun.

Tam pela bova barkarole,
potem pa hajd še v Rim.
Kar pride še, o, to pa to
previdno — zamolčim.

Fran Valenčič.

Ruski novelisti.

Za »Ljubljanski Zvon« spisal Akil Volynskij (St. Peterburg).

III.

Največji talent moderne ruske beletristike, Anton Čehov, se mora z ozirom na svojo umetniško prednost postaviti tik za Tolstim. On je dovršil slikanje normalne ruske duše, katera se na prehodu v novo dobo muči s svojimi razdirajočimi jo boleznimi. Čehov je stal kot zdravnik ob postelji na smrt bolnega človeka. In kaka čudovita umetnost se je porodila pod peresom tega zdravnika! Njegove novele, njegove poslednje drame in vse, kar on piše, prešinja globoka resnoba in iskrenost. On tiplje žilo, posluša srce, govori previdne mehke besede in se naglo obrne, da bi skril pred bolnikom solze, ki so zalile njegove oči, ker čuti, da mu ne more pomagati. To so svete solze ruske duše. Že sam slog njegovih povesti, njegovih popisov, dialogov, junakov — vse to prešinjajo skrite solze avtorjeve. Prav lahko razumemo, zakaj ruska publika poslednja leta tako ljubi tega nadarnega pisatelja. Čimbolj spoznava sama svojo bolezen, tem bliže ji je Čehov, ker vidi samo sebe v njegovi umetnosti, in ker je on sam čimdalje bolj resen in iskren.

Čehov je začel svojo literarno delavnost z nedolžnimi igračami, ki so se tiskale v satirskih časopisih. Poznal ga je samo majhen krog občinstva, toda kakor se to navadno dogaja pri resnično nadarjenih ljudeh, imel je že takrat obilo gorečih privržencev. Iz tega malega kroga je zaslulo njegovo ime polagoma med širšo publiko. V Peterburgu, pripoveduje legenda, da je prvim uspehom Čehova veliko pripomoglo »Novojo Vremja«, ki ga je na mah zapazilo in povzdignilo. Seveda pravi umetnik ne potrebuje pokroviteljstva časnikarskih glumačev, ki so se mu zadnji čas začeli celo posmehovati. V pravo veliko rusko literaturo je vstopil Čehov šele s tistimi spisi, ki so bili natisnjeni v »Severnem Vestniku«. O teh spisih je izpregovorila kritika svojo besedo, in za nje se je navduševalo občinstvo. Od tega časa je njegova popularnost rasla čimdalje bolj brez ozira na to, da so ga liberalni žurnali napadali, in brez ozira na to, da so se poleg njega začeli razvijati tudi drugi beletristični talenti, ki so imeli tudi šumen uspeh.

Slava Čehova zatemnjuje vse druge sočasne mlade slavce. Posebno so pripomogle k temu njegove poslednje drame: »Čajka«,

»Ded Vanja«, in »Tri sestre«, ki se prikazujejo z nenavadnim uspehom v moskovskem »Umetniškem gledišču«, ki sta ga osnovala Stanislavskij in Nemirevič-Dančenko. Občinstvo je zagledalo pred seboj čehovske junake vtelesene in spoznalo je samo sebe. Bolezni, ki mučijo to občinstvo, so bile razkrite na odru; razkrila jih je nežna in rahla roka, in čeprav v proizvodih Čehova ni ozdravljajoče moči, vendar je v njih sočutje in tolažba. V resnici, sredi vrenja današnje literature stoji Čehov na posebnem mestu skoro osamljen. Najbolj peneči valovi sedanosti so se zavalili v drugo stran, v smeri od Tolstega k Dostojevskemu, in zato je menda Čehov, ki je organski izrastek iz zemlje, ki jo je razoral Tolstoj, mnogo bližji množici čitateljev nego mnogim izmed tovarišev po peresu. Vendar ima s temi ljudmi nekaj občnega, kar ga razlikuje od Tolstega. Junaki Čehova so bolni, a sami ne vedo za kako boleznijo, oni umirajo, ne da bi vedeli zakaj, in to njih neznanje dokazuje, da so dospeli k neki veliki, še ne razumljivi resnici. Umetnik še sam ni dosegel te resnice in morebiti je ne doseže nikdar, toda on stoji pred njo in čuti njeno važnost . . .

Obenem s Čehovim se je prikazala svetla zvezda Korolenka. To je tudi nadarjen pisatelj, ki si je na mah pridobil zanimanje, in lahko rečemo, da je dosegel tudi mejo svojega umetniškega razvoja. Njegove najboljše novele imajo eksotičen značaj, ker je obdelaval snovi, tuje ruskemu življenju, ker je slikal z barvami daljnih krajev. On opisuje severno tajgo (pragozd), tipe poljsko-ruske zemlje in svobodnih junakov sibirskih. Povsod čutiš pri njem liberalne proteste, ki jih ublažuje nežni zvok srčne strune. On slika vnanje življenje v konkretnih, individualnih oblikah. Včasih preiskuje tudi psihološko strujo tega življenja, toda vsakokrat, kadar hoče pogledati v »skrivnostno globočino omračene človeške duše«, stopi njegovemu umetniškemu delu nekaj na pot. Opisavanje vnanje prirode in vnanjega življenja — zameti in snežni viharji, žgoči mraz, ledovje sibirskih rek, poetični šum temnih gozdov, življenje raznih begunov in voznikov, stokajočih pod jarmom ubožstva — vse to se vrti pred nami jarko, svetlo in silno, in vse to zakriva pri njem notranji zmisel človeškega življenja, ki bi lahko imelo pri umetniku s takšnim talentom, kakršen je Korolenko, najvišji interes. Kdo ve, kakšne notranje borbe mučijo tega pisatelja, in kako težko se on omejuje na interese žurnalnega liberalizma, kakšen poseben publicistični takt ima v svojem umetniškem delu, ki dopušča samo površno-previdno dotikanje k nekaterim snovem, ki ne razdira ustanovljenih svetinj

»subjektivne« sociologije. Nekaj treznega, jasnega, normalnega se kaže v vseh njegovih eksotičnih povestih. Korolenko je precej zaostal in ne vidi, kaj se godi v moderni literaturi, celo pri pisateljih, ki imajo veliko manj talenta nego on. On nekako nazaduje v svojem literarnem delu in ponavlja včasih nekatere svoje prejšnje motive; zato ne vzbuja več tako živega interesa v tisti publiki, ki se gnete okoli Čehova in Gorkega. Struje, ki se raztekajo iz rezidenc po vsem Ruskem tako naglo iz središča na periferije, vznemirjajo in dražijo Korolenka, sedečega v provinciji za uredniško mizo, le malo. On nima kaj odgovoriti na te struje; ne simpatizuje z njimi niti jih ne zanika. Simpatični talent Korolenka usiha polagoma in se izgublja.

Poleg Korolenka moramo postaviti pisateljico Mikuličevu, ki je naglo zaslovela v literaturi in izzvala šepet zadovoljnosti, kakršnega izzove včasih v občinstvu pikantna, lepo oblečena ženska. Mikuličeva je pikantno in lepo opisala gizdavo posvetno damo in njeno evolucijo iz rane mladosti do njene poslednje družbinske drame. Za talent Mikuličeve se je navduševal nekaj časa celo Tolstoj; toda čudno, kakor naglo je bil tudi priznan njen talent, tako hitro se je izčrpal. Pod površjem svežih in živih barv so se skrivali tesnosrčni moralni nazori, se je skrivala tiha želja, da bi pobirala stopinje za moralnim Tolstim. Prav na dnu teh hrepenenj je ležalo pri tej pisateljici celo komaj vidno licemerstvo. Poslednja leta je popolnoma izginila z literarnega obzorja.

IV.

Na meji med staro in novo literaturo moramo postaviti Garšina. To je pisatelj posebne usode, ki jo lahko imenujemo tragično v resnem zmislu. Njegovo ustvarjanje se ni dalo ločiti od njegove osebnosti, ki je bila skozinskoz humana, poetično-humana. Bil je zbolel na duhu, potem se je povrnil iz blaznice, toda znak nekega ginljivega brezumja ga ni ostavil nikdar. Ne morem pozabiti nekega svojega vtiska, ki ga je naredil name Garšin, srečavši me nekega dne na Nevskem prospektu. Zdel se mi je nekako odebeled, toda njegovo lice, njegove oči in vsa njegova vnanost je kazala, da je to čisto poseben človek, ki ni nikomur drugemu podoben. Črez nekolike dni se je razširila po Peterburgu novica, da se je Garšin ubil, skočivši z vrha stopnic na tla. V eni izmed njegovih najboljših povesti »Iz spominov prostaka Ivanova« je imeniten prizor. Opisan je hip iz rusko-turške vojne, ko defilira armada pred

carjem Aleksandrom II. »Kakor bi bile perutnice izrasle in jih nesle dalje — piše Garšin — tja, kjer je grmela godba in kjer se je razlegal glasen urá . . .«

Umetnik je hotel pokazati, kako se čuti v tem gibanju mas neкак močen instinkt, ki daje ljudem krila in jih goni naprej. V Garšinu je bilo nekaj tolstovskega z ozirom na npravstveno vzvišenost epskega pripovedovanja, toda tudi ti tolstovski motivi so prehajali pri njem v nekako lirsko ekstazo, pluli dalje, tresli se in se razbijali v tragično disharmonijo.

Glede široke popularnosti se more z Garšinom primerjati samo današnji mladi pisatelj Maksim Gorjkij. Zaslovel je hitro, v kakih dveh, treh letih, in kakor se nam dozdeva, je že dosegel vršino svoje slave. Njegov talent že ne napreduje več, morebiti že celo pada. Sicer pa usode takih neenakomernih talentov ni mogoče prej videti, in prav mogoče je, da razvije Gorjkij, če dobi od kake nove strani posebnih vtiskov, novo moč. Nikakega dvoma pa ni, da je eden najoriginalnejših današnjih talentov; in morebiti ravno zato, ker je nekako divji, privlačuje čitateljstvo k sebi. Kaj je vse bil Gorjkij v svojem nemirnem življenju, predno je postal pisatelj po poklicu! Bil je črevljarski učenec, kuhar na parobrodu, pek, poulični prodajalec kvasu in jabolk, pisar pri nekem advokatu, od katerega pa je, čeprav se mu ni slabo godilo, ušel in spet začel bloditi po svetu; nakladal je blago na ladje in delal na železnih cestah. Nestrpljiv, goreč in svobodoljuben se ni hotel prikleniti na eno mesto, nego je menjal en posel z drugim, je obupaval, poskušal ustreliti se in potem je zopet vstal na svoje noge. Takšen je Gorjkij v življenju, takšen je tudi v umetnosti. On je ustvaril v literaturi tip bosjaka, človeka odtrganega od zemlje, ki se pa tudi ne prišteva k masi mestnega proletarijata. Mlado marksistično gibanje je zgrabilo seveda tudi njega, zato obliva Gorjkij s svojim humorjem prostodušnega kmeta, ta normalni tip ruskega človeka. Pravzaprav pa Gorjkij ni pristaš tega gibanja, kajti namesto instinktov razredne borbe nosi v sebi instinkt individualnega svobodoljubja, neкак anarhističen element, ki ga približuje nekaterim zapadnoevropskim literarnim strujam. Včasih se v njem zbudi nekaj zlobnega, brezobzirno-negativnega, zbude se neke posebne moči, ki dvignejo Gorjkega nad vsakdanjo posvetno moralo; in v takih trenutkih se sveti njegova umetnost v zloveščih barvah nietzscheanstva in takrat je nekoliko podoben tudi Dostojevskemu. In kaj je vzrok njegovih uspehov v današnjem občinstvu? Gorjkij je svež, nov, in čeprav po svoji biografiji ni kulturni človek,

vendar koraka v prvi prsti. Naj bo že globočina njegovega talenta kakršnakoli, on je brez dvoma vrgel v rusko literaturo nov ferment, ki s kvasom dekadentstva vred osnuje bodočnosti nove literarne organizacije.

Kar se tiče razmer njegovega talenta, moremo reči, da je njegova umetniška dikcija jako nepopolna, včasih groba, včasih prisiljena, vobče neharmonska. Njegove barve so svetle, često pa tudi kričeče, retorične, kakršne rabi človek silnih čustev, ki pa nima dovolj samokritike in izobraženega ukusa. V nekaterih njegovih podobah se čuti domišljavost . . . Bosjak Gorjkega se nam ne kaže vselej kot produkt ruske zemlje. Ti bosjaki brodiijo v prašnem viharju in povsod, koder jih Gorjkij pošilja, nastopajo kot tujci, prišleci, o katerih ne veš, odkod so se pojavili. Ti nedostatki umetniškega talenta Gorjkega postanejo nam jasni na ta način, ker je on iz početka nastopil kot pisatelj določenega, priljubljenega motiva, ki se je porodil v njegovi lastni duši. Morebiti se je izpremenil ta njegov motiv tudi vsled uspehov med občinstvom pri njem v gospodujočo idejo. Krog njegovih vtiskov, s katerimi živi vsaka umetnost, kateri pa se pri njem nanizujejo na gotovo misel, se je zožil in pisatelju pričinja groziti opasnost, da upade v enolični shematizem. Njegove nove povesti že nimajo prvotne svežosti in prožnosti, čeprav se trudi avtor, da bi obnovil in pomladil svojo muzo z motivi iz drugih sfer ruskega življenja, kakor n. pr. v romanu »Toma Gordjejev«. Včasih piše Gorjkij na snovi, ki že niso več nove, kakor n. pr. fantazije o hudiču, ali zopet šine na dan poprejšnja osnovna struja njegovega ustvarjanja, kakor n. pr. v krasni črtici »Šestindvajset in ena«. Posamezna mesta te črtice so polna moči in brez ozira na realistično risbo temnega milieuja žemljepekov polna nekake neizrazljive poetične dražesti. Avtor je nazval svojo črtico »poema«. V resnici je junakinja te poeme, hišna Tanja s svojim rožnatim obrazkom in modrimi veselimi očmi, po svoji naturi čista in vendar predrzna v svoji prvi strasti, nekako višje bitje, ki je moralo izzvati obožavanje šestindvajsetih pekov. To dekle je bilo božanstvo za te ljudi, na mah pa je padla v njih mnenju, nakopala si s tem njih gnev, in vendar je stopila iz njih kroga s ponosno glavo in s čustvom preziranja teh nesrečnih delavcev. Tukaj tiči res nekaj krasnega, in nevedoma veruješ radi tega nadarjenemu avtorju.

(Dalje prihodnjič.)

Rapsodije bolgarskega goslarja.

Slike iz zgodovine bolgarske vstaje.

II. Tabor v Oborišču.

(12. aprila 1876.)

„Настане вечеръ, мѣсець изгрѣе,
звѣзди обси́пять сво́дътъ небесенъ . . .
Гора зашуми, вѣтрець повѣе,
Балканътъ пѣе хайдучка пѣсенъ! . . .“

Христо Ботевъ.

Niso zbrali nocoj se sókoli,
a sestali hajduki so hrabri se
sredi gozda balkanskega na posvet.

Oborišče, ti divji pogorski kot!
Tebe videle niso še turške oči,
tod hodila še turška ni noga nikdar.
Samo medved in volk sem zahajata
pa lisica in zajec poznata te,
a najboljše pozná te bolgarski hajduk!
Mahovite se dvigajo skale navpik,
in po njih se razpenja zeleni bršljin.
In té bukve stoletne! Ni štirje možjé
ne obsežejo debela nobeni iz njih.
Oborišče, ti krasni balkanski gozd! . .

Pri kurišču kurišče gorí in žarí,
in rudeči plameni obsevajo
zagorele, bradate obraze možém . . .
V gostih gručah stojé, in stojé in sedé
sred doline hajduki med bukvami.
Na nabasane puške naslanjajo se,
a za pas si zataknil je handžar vsak.
Ko na bitev pripravljeni čakajo,
razgovarjajo živo se med seboj.
Tu pa tam je počenil kateri na štor,
glava rusa mu zlezla na prsi je
in omahnile roke so žuljave
ob stranéh mu. Utrujen zadremal je . . .

Že minula na nebu je davno polnoč,
a pogovorom burnim ni konca še.
Kak skrivnostno odmeva od strmih skal
in od bukovih debel preprirov zvok!
Zdaj utihnili vsi so za hip. Črn čuk
preko glav jim od nekod je prifrfral.
Vsi zamišljeni v ognje strmijo molče . . .

A tu dvigne postava visoka se,
izmed tolpe ponosno pokoncu se vzpnè.
Gavril Benkovski vstane, pogumni glavár.
Šapko svojo kosmato in kodrasto,
narejeno iz črnih koštrunovih run,
si pomakne z desnicoj za tilnik nazaj
in sred taborja gromko spregovori:
»Omahujete? Kaj? Ni napočil še čas?
Ni dovolj še trpljenja, ni dosti gorjá?
In posoda ni zvrhana zdavnaj že?
Ni ožulil naš jarem že turški dovolj?
Ali nimamo že mučnikov dovolj,
ki so padli za dom in svobodo vsi?!
Iz grobóv nas pozivajo bratje tí,
da osvetimo mi se za njih sedaj.
Kliče Levski iz groba, diakon-junák,
kliče Botev iz groba nas, pesnik-hajduk . .
Kaj je raja? Pregarjana divja zver!
Po pogorju potiče nesrečna se,
zasledujejo lovci — Turčini jo,
ah, stoletja, stoletja že brez mirú . . .
Kaj je raja bolgarska? Mar nismo ljudjé?
In pokaj bi prenašali sužno igó,
ko ga lahko otresemo se sami!
Kdor sám hoče, je rob, a kdor noče, ta ní!
In jaz nočem več biti Turčinu rob!
Saj ustvaril Bog glavo mi bistro je
in ustvaril mi v prsih je vroče srcé,
ki gori za svobodo in žeja po njej.
Bog ustvaril desnico mi močno je,
ki za handžar nabrušeni zgrabiti zná . . .
ki nabasano puško držati zná . . .

Sram me je, da sem raja! . . . Tovariši,
sotrpini in bratje! Napočil je dan!
Glejte, stari naš Balkan brsti, zeleni!
Bukov gozd se stoletni pomlaja že,
in ubita že zima tiranka je;
solnce žarko jo je premagalo.
Hej, junaki! Turčina sedaj mi takó
iz očine predrage preženemo,
a okove sramotne zdrobimo v prah!
Slišal nas je v nebesih edino Bog
in stoletne so bukve nas slišale;
čule skale so stare pogovor naš,
a té ne izdadó nas! Med nami ní
izdajalca nobenega podlega;
če bi bil — naj ubije ga z jasnega grom!
Predno pa se, hajduki, razidemo,
predno planemo v boj na tlačitelja
tam za zlato svobodo, za dragi dom,
še pokleknimo, mólimo! Popi vi
pa mašujte za vspešni nam vstaje izid! . . . »

In zaoril iz grl je junaških »urá!«
in odmeval je jek od samotnih skal
po kotlini balkanski tja v pozno noč . . .

Sredi taborja, glej, pa mašuje že
Grujo Banjski, goreči hajduški pop.
Gosta truma mu streže duhovnikov
in diakonov, vnetih upornikov
v črnih dolgih talarjih. Za pasom vsak
izmed njih si zataknil je handžar svoj . . .

V krasni cerkvi mašuješ, pop Grujo, nocoj,
v katedrali največji, najslavnejši!
Veličastnejše cerkve ne najdeš nikjér
na vsem svetu širokem, prijatelj moj!
Bog sezidal bil sám je svetišče to,
to svobode svetišče svobodnim ljudem.
Oboriška dolina tej cerkvi so tla,
a nebó je visoko njen modri obok.

Pod obokom svetiljka srebrna gori,
mesec blede velika je večna luč.
Milion sveč po hramu tem krasnem gori,
zvezde zlate leskečejo, svetijo se.
In oltar tvoj, o Grujo, tam kakšen je?
Skala siva z bršljinom ovenčana.
Bukve mašne na kamnu mu golem leže,
in pred njimi stoji svečenik-hajduk,
a kostanjevi kodrasti, dolgi lasje
mu črez tilnik v valovih se vsipljejo
na ogóljeni črni njegov talár . . .
Bukve svete odprl je, v levico vzel križ,
a v desnici pop brušeni handžar drži;
in zapoje mi z basom mogočnim iz njih
nenavadno, a krepko antifono:
»Smrt tiranu Turčinu! . . .«
In »amen!« vsi
odgovarjajo popi tovariši,
odgovarjajo v zboru hajduki vsi.

In pristopili vsi k žrtveniku so,
a pred njimi sam Gavriil Benkovski,
in položil tam roko hajduk je vsak
zapored na svetinje mogočne tri,
pa prisegel je vsak na svetinje tri;
vsak prisegel na sveti je evangelj,
vsak prisegel na handžar je brušeni,
na revolver nabasan prisegel je . . .

Niso zbrali nocoj se sókoli,
a sestali hajduki so hrabri se
v oboriški dobravi na tajen posvet.

A. Aškerc.

Genialen človek.

Črtica iz sodne dvorane. Spisal Fr. Serafin.

enavadna atmosfera je vladala v sodni dvorani. Niti poslušalci, niti porotniki, niti sodniki sami se niso mogli ubraniti vtisku, da imajo pred seboj nenavadnega — zločinca.

Na zatožni klopi sedi blede, suh človek, kateremu se na obrazu pozna, da nosi smrtno kal v sebi, in da ne bo dolgo, ko zatisne za večno svoje medle oči. Tega se zaveda prav dobro tudi sam, in vendar se bori z jekleno žilavostjo, s pravim junaškim pogumom za — ljubo prostost! . .

Več ko pol leta je trafil preiskovalnega sodnika. Štirikrat, petkrat je preklcal svojo izpoved, potem pa pripovedoval — ah, kako pripovedoval! — nov — roman; a zdaj napenja svoje moči, da bi prepričal porotnike o svoji nedolžnosti in o krivičnosti obtožnice, ki jo je naperilo državno pravdnštvo proti njemu . . .

Vsak hip mu postane slabo. Njegov organizem je že ves nasičen z morfijem, katerega so mu dajali, ker njegova fantazija ni hotela mirovati in je prebdel po cele noči. Vsled tega se ga loteva omotica, in zdravnik, ki prisostvuje zaradi njega obravnavi, ima vedno dovolj posla ž njim. Navzlic temu ga ne zapusti ne za trenotek njegova bistroumnost, na vsa vprašanja odgovarja hitro, gladko, točno . . .

Njegov upadli obraz kaže genialne poteze, na njegovem čelu se karčitajo misli . . .

Kdo je in kaj je zakrivil?

Piše se za Prešerna, doma je na Gorenjskem, morda je celo kak oddaljen sorodnik velikega pesnika, zagovarjati pa se ima zaradi ponarejanja papirnatega denarja.

Bil je že enkrat prestal desetletno ječo zaradi tega zločina. A niti v ječi ni miroval. Nekega dne so našli na dvorišču ljubljanskega grada začet stotak. To je bilo nečuveno in je povzročilo največjo senzacijo! Kdo je to naredil? No, dognali so kmalu, da nihče drugi, nego Prešeren! . .

Seznanil se je bil s sinčkom kaznilničnega ravnatelja, ki je obiskaval realko. Delal je zanj risarske naloge in si pri tem priskrbel, kar je potreboval za svoj posel.

Pozneje enkrat je dobil pripomočke za to v kruhu in v --- otlí kosti! Ko pa so mu bili tudi te odvzeli, se je polastil včasí kje kakega ogla in potem risal ž njim bankovce na zid v povečani obliki! . .

Njegovi falzifikati so vzbujali največjo pozornost in so izzivali naravnost občudovanje. In vse je bilo narejeno s prosto roko! . . Papir, pero in tuš — to je bilo edino, kar je on potreboval, da je izgotovil — stotak!

Brez intenzivnega dela in napornega truda seveda ni šlo! . . Eh, bili so bridko zasluženi ti bankovci, in kdo ve, če jih ni delal zgolj radi tega, ker ga je delo mikalo! Kdo ve, če bi bil sploh postal zločinec, ako bi bil dal kdo še v pravem času njegovemu po ustvarjanju hrepenčemu duhu drugo smer! . .

Tako pa se ga je bila lotila nekaka manija! —

Moral se je bil mlad oženiti. Njegova žena je navzočna pri obnavi. Stara ni dosti nad osemindvajset let in jako čedna je. Videti je zelo ravnodušna. Njene oči se obračajo nekako začudeno proti zatožni klopi, kakor bi dvojila, je li to res njen mož, ki sedi ondi. Sicer pa je umljivo, da sta si bila ostala tako tuja. Bila še ni pol leta omožena, ko so ji ga bili odgnali prvíkrat. Ko je prišel potem črez deset let spet domov, sta se komaj poznala. On je bil sicer ljubezniv ž njo, a imel ni skoro nič časa zanjo. Čudno! Prišedši komaj iz zavora, se je zapiral zdaj sam v malo podstrešno sobico ter delal, delal celo po noči! Njej se je zdel kot tujec, ki ne spada k hiši. In zdaj ga pogleduje z nekakim svetim strahom kakor človeka, ki stoji visoko nad njo . . .

Tudi on kaže le malo zanimanja do nje. Skoro prezira jo. A če mu za hip zastanejo oči na njej, se zdi, kakor bi se mu oživile in zaiskrile. Nemara, da jo vendar ljubi, pa da se sramuje izdati svoj čut. Mogoče tudi, da se vede tako, ker noče vzbujati pomilovanja pri ljudeh, ali pa ker noče težiti nje srca . . .

Bil je od nekdaj poseben človek. Starejši ljudje vedo povedati, da je že kot otrok ljubil samoto.

Dovršil je bil samo tri razrede ljudske šole — srednjih šol niti videl ni, in vendar, kako pisavo je imel in kako je znal risati! . .

Slučaj je hotel, da so se bile ohranile njegove risbe izza časa, ko je še v šolo hodil. Veščaki se niso mogli zadosti načuditi, kako je znal že tistikrat s posamezno črto, s kako neznatno potezo izvrstno karakterizovati, pa naj je narisal že kako žival ali človeka.

Izjava, katero so podali strokovnjaki pismeno o njegovih delih in ki se je čitala pred porotniki, je bila pravi slavospev na njegovo izredno nadarjenost!

Tudi pri obravnavi sta bila dva izvedenca, ki sta, primerjaje risanje in pisanje na bankovcih z drugimi zatoženčevimi deli, odločno trdila, da predloženi falzifikati ne morejo biti od nikogar drugega, nego od njega. Zlasti način, kako je delal od nekdanj črko »r«, je bil zanj usoden.

Ko pa je videl, da je ves trud zaman in da se strokovnjakoma ne ubrani, se ga je lotila maščevalnost.

Skloni se pokoncu, obrne do svojih nasprotnikov ter ju vpraša:

»No, gospoda častita, ker vesta vse tako dobro in sta tako nezmotljiva, pa mi povejta še eno, povejta mi, kako sem napravil na bankovcih vodena znamenja?«

»Pač s kako kislino!«

»Kislin je mnogo. Kemija pozna sledeče —«. Naštel je celo vrsto kislin, da se je vse čudilo njegovemu znanju.

»Katero izmed teh kislin sem torej rabil?«

Izvedenca sta ugibala semtertja. A ko se je njemu tega zadosti zdelo, reče:

»Z nobeno kislino nisem tega naredil, čestita gospoda izvedenca, z nobeno!«

Razodel je nato s čudnim smehljajem svojo skrivnost. Bilo je čudovito, s kako enostavnimi sredstvi si je znal pomagati pri svojem poslu! Izgovorivši pa se obrne najprej proti sodnikom, potem proti porotnikom in naposled proti občinstvu ter pristavi z mirnim, a vznesenim glasom in zmagovalnim pogledom:

»To vprašanje sem stavil gospodoma zvedencema samo zaradi tega, da pokažem, kako postane človek lahko žrtev takih — učencov! . . .«

In učinek?

Pri zvedencih dolgi obrazi in osramočenje, pri sodnem dvoru začudenost in strmenje, pri porotnikih osuplost in spogledovanje, pri občinstvu najprej pritajeno hihikanje, potem pa splošen, gromek smeh! . . .

Poslej pa je bil čisto apatičen. Znal je, da je zaigral in doigral, znal, da ne bo nikdar več dihal prostega zraka! Bilo je videti, kakor bi se bil tudi po zunanjšini kar hipoma izpremenil. Ves život mu je bil zlezal nekako na kup . . .

Obsodba se je glasila na novih deset let težke ječe. Vedeli so sodniki, vedeli porotniki, vedel najbolje on sam, da je ta kazen identna z dosmrtnim zaporom! —

»Genialen človek!« je zamrmral predsednik sodnega dvora svojima kolegoma, ko je bil proglasil obsodbo. »Toda, kaj se hoče?«

In poslušalci, ki so zapuščali sodno dvorano, so ponavljali drug za drugim:

»Škoda, da je prišlo s tem človekom tako, škoda! . . .« Nekdo pa je lakonično pripomnil:

»Usoda! . . .«

Kam hitim?

○ kam hitim naprej brezupno
od lepih, sreče polnih dni?
Vse nade, cilje nedosežne
obup mi v srcu zaduši.

In v rosnem jutru so mi leta,
mladostnih sanj ti rajski čas!
A Vesne ni na licih mojih:
oči so vdrte, blede obraz.

O kam, do kam, o kje si, konec?
Ne vidim potov, skritih stez.
Na levo, desno mene buta,
nazaj, naprej življenja ples.

O svet, o blesk, o čar, razkošje,
bogastva moloh si idol!
Kaj vidim klete ironije,
krog glav prejasnih gloriol.

Lažnive na obrazih krinke,
izraz sočutja, smeh sladak,
a v srcu nosijo maksime:
Kdor je pošten, ta je bedak.

Bedak je ta . . . O kam hitim!?
Izhoda iščem jaz zaman.
Moj čolnič tone v jezni vihri . . .
O kje si konec, kje pristan?

Fran Valenčič.

Slovenci v Ameriki.

Spisal Zmago Valjavec (New-York).

(Dalje.)

Večina semkaj došlih Slovencev je kmečkega, oziroma delavskega stanu, inteligenca in ostali stanovi tvorijo le majhen del tukajšnjih Slovencev in njih stališče je brezdvomno najtežje. Medtem ko je kmečkemu mladeniču na farmah in v nebrojnih tovarnah dela ob vsakem času na izbero, in medtem ko ostane rokodellec običajno pri svojem delu, mora človek brez rokodelstva prijeti za vse, kar se mu ponuja. Da pri tem ne sme misliti na službo pri trgovini ali celo v pisarnah, je samo po sebi umevno, kajti kdor hoče dobiti tako službo, mora pred vsem znati angleščino in poznati krajevne razmere ter odnošaje in običaje, kar vse je od evropskih srednjeveških razmer sila različno. Iz tega sledi, da je zastopnike evropske inteligence, aristokracije in »modre krvi«¹ večinoma najti kot natakraje in pometače v mestnih gostilnicah, večkrat tudi kot postopače v raznih pariškemu Mont-Martre² podobnih delih raznih mest. Le s skrajnim naporom in z vso mogočo energijo dosežejo taki ljudje po preteku časa boljše stanje, bodisi pri podjetjih svojega noroda ali pa pri raznih trgovinah, pri mestu in državi. Mnogi se že po kratkem bivanju vrnejo v Evropo in tam zabavljajo, češ, da je v Ameriki mnogo slabše nego v Evropi. O tukajšnjih razmerah in življenju pripovedujejo, kakor da bi poznali Ameriko baš tako kakor svojo domovino, in ljudje jim verjamejo. Toda baš takim osebam ni verjeti; kajti da so marljivi in vztrajni, bi tudi dosegli uspehe, in potem bi bilo njih mnenje vse drugačno, potem bi tudi oni ljubili Ameriko, ljubili novi svet in novo življenje.

Ko človek prebije prvi stadij tukajšnjega življenja, odprta so mu vsa pota v bodočnost. Po izpričevalih, maturah, legitimacijah in podobnih živo govorečih pričah evropske nepraktičnosti tukaj nihče ne vprašuje; vprašanje, kje si bil, kaj si delal, kako si se tam vedel, so tukaj tudi brez veljave in pomena, da, še celo po imenu in priimku se vedno ne vprašuje, pač pa, koliko denarja človek za svoje delo zahteva. Ako je novi uslužbenec svoji nalogi kos in če izvrši delo povoljno, bode tudi obstal v službi; njegovo delo služi gospodarju mesto izpričevala, njegovo vedenje nadomešča ostale svedoče.

Občevanje gospodarjev in uslužbencev, pa bodisi v največjih uradih in trgovinah ali pa v preprostih delavnicah, je prijateljsko in kolegialno. Tu ni opaziti one ošabnosti šefov in poslovodij, ki se je Evropa še ni otesla in ki je podobna klečeplastvu v Orientu. V tem pogledu velja delavec enoliko kakor gospodar, in kdo bi v takih razmerah z veseljem ne delal, kdo ne bi čislal svobode, kdo ne bi ljubil svobodne domovine? Ako pa komu služba ne ugaja, sme jo takoj ostaviti, kajti postava, oziroma država svojih državljanov v izvršitvi svoje volje ne sme in niti ne more ovirati, kakor se to godi v Evropi z znano štirinajstdnevno odpovedjo. Istotako tudi potovanja iz enega kraja v drugega ni treba naznanjati oblastim, kajti oblasti služijo ljudstvu in so od ljudstva odvisne, ne pa ljudstvo od oblasti, in oblasti morajo storiti to, kar jim ljudstvo veleva, ne pa narobe!

Dnevni delavni čas je navadno daljši nego v Evropi. Opoldanski odmor traja le pol ure, kvečjemu eno uro, kar pa popolnoma zadostuje za kosilo. Opoldne ne gre nihče domov, temveč vsakdo prinese kaj malega, mrzla jedila, lunch s seboj, ali pa pohiti v bližnje restavrate, v katerih je dobiti le jedila in vodo. Ob polšesti, oziroma ob šesti uri je dnevno delo končano, potem vsakdo hiti domov h kosilu ali večerji, k zabavam, prijateljskim sestankom, v društvena zbirališča, v klube, gledišča, k raznim predavanjem, v knjižnice in naravno tudi v gostilne.

Soboto popoldne je postavni praznik (le v nekaterih državah). Ob nedeljah se ne dela; gostilne, katere morajo biti zaprte, le navidezno in pri glavnih vratih ne poslujejo, tem bolj pa pri stranskih, kajti policaji, ki morajo skrbeti za red, cenijo denar istotako kakor posestniki gostilen, kateri dajo policajem nagrado v denarju in blagu.

Prislovica »Time is money« je pri nas za vse stanove in sloje ljudstva merodajna. Ona je vzor in najvažnejši zakon države in ljudstva. Vsestransko tekmovanje izpodbuja ljudstvo do dela, do novih iznajdb in splošnega napredka. Kar dela temu v resnici najpraktičnejšemu in povsem naravnemu zakonu ovire, se mora odstraniti. Zadevne ovire niso le znamenje nazadovanja, temveč tudi izguba časa — in »time is monoy«. Cerkvinih praznikov nimamo. Tudi to pomenja izgubo časa, pač pa obhajamo praznike novega leta, Lincolnovo rojstvo, Washingtonovo rojstvo, Veliko noč, venčanje grobov, praznik neodvisnosti, delavski dan, zahvalni dan in Božič, toda tudi to pomenja izgubo več nego enega tedna v letu in tudi ta čas je

denar. Ali kateri državljani ne bi slavili Washingtona, kdo ne bi obhajal spominskega praznika proglašanja neodvisnosti?!

Kakor povsod, tako igra tudi pri nas glavno ulogo denar. Denar je vsem stanovom vse; denar je sredotočje želja vseh slojev ljudstva in vseh ljudi brez izjeme; brez njega ni eksistence. Samo ena primera! V javne prostore, zabavišča, dirkališča, koncertne dvorane i. t. d. brez vstopnine ni mogoče priti; vendar pa to ni nič čudnega, saj v Evropi vladajo iste razmere, toda plačati vstopnino za obisk svetišč in cerkev je res nekaj izrednega. V tem oziru so si svetišča vseh veroizpovedanj in narodov enaka ter postopajo vzajemno in vprav hvalevredno praktično. Plačal sem vstopnino, ko sem obiskal Buddhovo pagodo, Kon-Fu-Tsejev tempelj, mohamedansko mošejo, židovsko sinagogo, luteranske, anglikanske, baptistovske, katoliške in vse druge cerkve ter templje. Po nekaterih cerkvah dobi obiskovalec tudi vstopnico, s katero more dobiti tudi sedež v svetišču. Mnogo ljudi že samo radi tega ne obiskuje cerkev. Mnogo jih je, ki hočejo tudi za ta denar kaj dobiti, oziroma zaužiti, ter primerjajo svetišče z glediščem. O Slovencih tega seveda ne moremo trditi. Njih pobožnost je tostran morja istotaka kakor v domovini.

To so v kratkih potezih razmere, po katerih se ravna ameriško življenje in v katerih žive tudi Slovenci, v kolikor so naseljeni po mestih, kjer ni večjih slovenskih kolonij. Življenje v mestih, kjer so večje slovenske naselbine in kjer v posameznih ulicah bivajo skoraj izključno le Slovenci, je pa skoraj isto kakor na Slovenskem. Slovenci v takih naselbinah so večinoma tovarniški delavci, premožarji ali pa rudarji, kateri po napornem dnevnem delu na ameriške mestne zabave, in če se vrše tudi v neposredni bližini, gotovo ne mislijo, pač pa se vesele po svoje, kakor so se veselili v daljni domovini. Tu je slišati slovenske napeve, igranje na harmoniko in veselo vriskanje, trkanje kozarcev ter originalne slovenske dovtype. Obiteljsko življenje je isto kakor v Evropi. Stanovanja so opremljena preprosto, razkošnosti iščeš zaman. Neoženjeni Slovenci se iz ekonomskih ozirov nastanijo v skupna stanovanja, v katerih razen postelj in kovčegov pod njimi in kakšne spominske slike ni ničesar opaziti. Jedila si kupujejo vsak sam za sebe, ki jih jim dotična gospodinja pripravi za večerjo in lunch. Na ta način za hrano in stanovanje le malo potrošijo in prihranijo lepe denarje, ki jih pošiljajo redno na Slovensko, da tam rešijo svoje posesti in domovja propada in rubeži. Žalostno je, da morajo Slovenci v daljnem svetu trdo delati, da tako rešijo svoja domovja, kjer jim je tekla zibelka

in kjer so se učili mile materinščine. Toda temu niso sami krivi in tudi domovina ni temu kriva . . .

Čeprav se je vršilo leta 1900. v Zedinjenih državah ljudsko štetje, iz dotičnih državnih uradnih izvestij ni razvidno, koliko Slovencev je v Zedinjenih državah. Pač pa moremo iz medsebojnega občevanja slovenskih naselbin določiti, da število ameriških Slovencev preseza 100.000 glav, katere žive skoraj po vseh državah iztoka, zapada, severa in juga.

Največ Slovencev živi v naslednjih državah:

V Pennsylvaniji 8000, v Ohiju 5000, v Illinoisu 5000, Coloradu 4000, v Michiganu 4000, v Minnesoti 4000, Montani 3000, v New-Yorku (država) 1200, Kansasu 1000, v Washingtonu 1000 in v Californiji 1000.

Večje slovenske naselbine se nahajajo v Clevelandu, O., kjer živi nad 4000 Slovencev. Večina njih dela po tovarnah za izdelovanje železja, jekla, žice itd. Skoraj vsi stanujejo v eni ulici, katere ne moremo zvati lepe, kajti hiše so večinoma lesene in vsled neprestanega dima iz tisočernih tovarniških dimnikov zakajene. V tej ulici, St. Claire imenovani, se zdi človeku da ni v Ameriki, temveč na Kranjskem. Tu je slišati po največ slovenski, hrvaški in poljski jezik, tu so slovenske gostilnice, in tu vlada ob nedeljah slovensko življenje. Kjerkoli biva par sto Slovencev skupaj, tam si gotovo zgrade svojo cerkev, kajti Slovenec ostane tudi v tujini pobožen. Tekom časa se izpremene seveda tudi njih nazori, in mnogo Slovencev, osobito oni, ki ne bivajo v večjih slovenskih naselbinah, temveč med Amerikanci, se je tudi v tem pogledu poameričanilo. Tudi clevelandska slovenska cerkev je lesena, primitivna stavba, ki so jo zgradili Slovenci s pomočjo prostovoljnih prispevkov.

Najlepša in z ozirom na blagostanje njenih prebivalcev prva slovenska naselbina je pa brezdvomno Calumet ob Gorenjem jezeru v državi Michigan, kjer biva nad 2000 Slovencev. Naši tamošnji rojaki se bavijo večinoma z rudarstvom v bakrenih rudokopih, razen tega pa najdeš tukaj obrtnike, trgovce, delničarje rudnikov, gostilničarje in vse druge obrte. Največja trgovina v mestu je slovenska; nje posestnika sta brata Vertin, ki ob prihodu v Ameriko nista bila bogatejša nego drugi naseljenci. Toda z marljivostjo, naporom in vztrajnostjo sta ustanovila trgovino, kakršne bi zaman iskali v Ljubljani in katero bi tudi na Dunaju morali uvrstiti med prve. Omenim naj še trgovca Rupeja, ki sta na isti način obogatela in premoreta danes pol milijona dolarjev.

Vsak slovenski rudar v Calumetu je posestnik krasne hiše; vsi služijo lepe novce do 68 dolarjev na mesec, ki jih seveda ne potrošijo, kajti življenje je ceno in stare domovine se vsakdo z nekakimi žalostnimi spomini spominja.

V Calumetu so bili spomladi izvoljeni štirje Slovenci in dva Hrvata v mestno zastopstvo. Calumet je nekako središče slovenske zavednosti, gostoljubja in napredka. Tu je ameriški običaj vplival blago in koristno na naše rojake, tukaj je opazati napredek, ki času primerno hiti dalje kljub temu, da šteje naša največja mihiganska naselbina le nekaj nad 2000 oseb.

Naselbina Joliet v državi Illinois šteje kakih 3000 slovenskih stanovnikov, ki se večinoma bavijo z tovarniškim poslom. Naselbina napreduje v vsakem oziru lepo. Življenje tamošnjih Slovencev je isto kakor na Slovenskem, pa bodisi v obiteljskem ali pa duševnem oziru. Tudi v tem mestu je gmotno stanje naših rojakov mnogo boljše nego v stari domovini, in tudi tukaj imamo svoje zastopnike raznih obrtov. Tu so nastale slovenske trgovine, od katerih naj omenim gospoda Golobiča in Turka; poslednji je tudi posestnik velike tovarne pohištva.

Jolietški Slovenci imajo tudi svojo zasebno šolo, katera je edina slovenska šola v Ameriki; oskrbujejo jo šolske sestre.

Ob tej priliki pa naj omenim, da od zasebnih šol ameriška mladina še nikoli ni imela mnogo koristi. Ti zavodi za prvo dobo mlademu naraščanju sicer ohranijo jezik in znanje, katero dotični narod smatra za neobhodno potrebno; toda zasebne neangleške šole, v katerih se goji deloma tudi protiamerikanski duh in mišljenje, nikakor niso praktične in večkrat celo za kasnejši napredek škodljive. V teh šolah je veronauk obligaten predmet, kar pa Amerikancu pomenja izgubo časa, in deca, ki prihaja iz zasebnih v javne šole, nikoli ne more napredovati s tistimi otroki, kateri prav od početka obiskujejo javne šole, ki jih smemo po vsej pravici nazivati vzor vsega šolstva. Namen zasebnih šol je, da ohranijo tukajšnji generaciji materinščino, kar je zelo lepo in rodoljubno, toda čim pride mladenič ali mladenka v trajno dotiko z Amerikanci, je njegova, oziroma njena glavna želja ta, da postane tudi on Amerikanec ali Amerikanka in Yankee, kajti le na ta način so človeku odprta pota v bodočnost in do stalnega zaslužka, od katerega smo tukaj istotako odvisni, kakor v tužnji nam rodni zemlji. Ako prva ali druga generacija ohrani svoj jezik, se tretja gotovo popolnoma poameričani. Temu odpomoči ni mogoče, kajti ameriške razmere in ljubav

mladine do svoje domovine je tako velikanska, da se v Ameriki rojeni potomci vseh narodov sramujejo in čutijo razžaljene, ako se jim očita, da niso Amerikanci. Tako se godí ne le nam, temveč vsem, v Evropi še tako trdnim narodom.

Slovenska naselbina v Pueblu, v državi Colorado, šteje nad 1000 oseb. Tamošnji Slovenci delajo tudi večinoma po tovarnah ter žive vobče bolje nego na Slovenskem.

Nadalje imamo Slovenci skoraj po vseh državah več naselbin, ki štejejo po par sto do tisoč oseb.

Naselbine, v katerih se naši rojaki pečajo s poljedelstvom, so v državi Minnesoti, Californiji, Washingtonu in Jowi. Najstarejši slovenski poljedelski naselbini v Minnesoti sta Krain Town in St. Anthony, kjer so se naselili večinoma Gorenjci in kjer je sedaj najti večinoma že potomce prvih slovenskih naselnikov. Druge slovenske naselbine v imenovani državi so Eveleth, Virginia, Biwabick, Sparta, Tower, Loudan in Ely; poslednja šteje nad 800 naših rojakov.

Največ amerikanskih Slovencev se pa peča z rudarstvom, ki je v Zedinjenih državah najbolj razvito in pri katerem se tudi najlepši novci zaslužijo. Ni eden del sveta ni v tem pogledu tako bogat kakor Amerika, in tukajšnje Slovence je najti po vseh zlatih, srebrnih, bakrenih, železnih, svinčenih in vsch ostalih rudnikih. Največ jih je seveda po premogokopih; baš poslednjih je pri nas v izobilju.

Slovenski premogarji so večinoma v Alabami, Arkansasu, New-Mexiki, Ohio, Pennsylvaniji, Virginiji, West Virginiji, Wyomingu in Utahu, dočim naši rudarji zlatih rudnikov delajo v Alaski (Klondyke), v britanski Columbiji (Dawson City), v Coloradu in Arizoni. V Alaski je nastanjenih kakih 50 Slovencev, kateri tvorijo nekako jedro slovenskih pustolovcev. Rudarji srebrnih rudnikov so večinoma v državah Colorado, Nevada, Montana, Idaho in New Mexico. Bakreno rudarstvo je najbolj razvito v Michiganu in Montani in večina tamošnjih Slovencev se muči v bakrenih rudnikih.

V rudniških državah so nastale v sledečih mestih večje slovenske naselbine: Calumet, Mich.; Leadville, Colo.; Aspen in Elyria, Colo.; Butte, East Helena, Mont.; Federal, Johnstown, Belle Vernon, Baggle, Pa.; Iron Mountain in Dollar Bay, Mich.; Rock Springs, Wys.

Večje slovenske naselbine, v katerih se bavijo naši rojaki z raznimi posli in so večinoma tovarniški delavci, so: Pittsburg, Alleg-heny, Steelton, Forest City, Pa.; Chicago in La Sale, Ill.; Lorain, O.; Omaha, Nebr.; Aldridge, Mont.; San Francisco in Crockett, Cal.

Tudi v južnih državah je nastanjenih mnogo Slovencev, ki se skoraj izključno bavijo z izdelovanjem dog za sode. Tamošnji Slovenci so večinoma Notranjci in Dolenjci, iz katerih krajev so svoj čas — (morda še dandanes?) — hodili na Hrvaško izdelovat doge. Središče in zbirališče vseh in torej tudi slovenskih uničevalcev ameriških gozdov je mesto Memphis v državi Tennessee. Tukaj se na zimo zbero naši dogarji in potem potujejo v večjih in manjših skupinah v Missisipi, Arkansas, Texas, v viteško Kentucky in Louisiano, dočim nekateri ostanejo v solnčni Tennessee. Ker podnebje v južnih državah ni ugodno zdravju in ker se skoraj vsakega loti mrzlica, beže naši tamošnji rojaki proti severu ali pa celo v daljno Evropo, kakor hitro nastane vročina. Ker bivajo dogarji v gozdih, tudi mnogo ne potrošijo in si torej po leti lahko privoščijo premeno zraka.

V newyorški državi prebiva nad tisoč Slovencev. Žive raztreseno po raznih mestih. V New-York City, ali bolje v Velikem New-Yorku, vštevši mesta Jersey City, Hoboken in Newark, katera slednja so v državi New Jersey, ki pa vendar spadajo k takozvanemu okrožju metropole, nas je le do 200 Slovencev. To so razni obrtniki, uradniki, posestniki in tovarniški delavci. Ako pa prištejemo še naše »nemške« Kočevarje, ki žive v New-Yorku in ki večinoma delajo v raznih sladkornih tovarnah, raztresenih po mestnih delih Manhattanu in Brooklynu, naštejemo tudi newyorških Slovencev nad 1000.

V Little Fallsu (New-Yorku) je velika tovarna za testenino; tam dela 70 slovenskih deklet.

Čeprav smo ameriški Slovenci krajevno ločeni ter raztreseni skoraj po vseh državah in celo onostran mej Zedinjenih držav, tvorimo vendarle eno samo kolonijo, čije središče so tukajšnja v dveh skupinah zedinjena društva. Ameriški Slovenci so ustanovili nad 80 društev, ki so vsa podporna društva in katerih namen je, dajati bolnim članom denarno podporo, umrlemu pa prirediti dostojen pogreb in plačati njegovim dedičem podporo v znesku 800—1000 dolarjev.

Večina društev, katerih nekatera imajo tudi pevske in godbene odseke, je zedinjena v dveh glavnih skupinah, in to: »Jugoslovanska kat. Jednota« s sedežem v Ely, Minnesota, z društvenim glasilom »Glas Naroda« v New-Yorku in »Kranjska kat. Jednota« s sedežem v Jolietu, Illinois, z društvenim glasilom »Amer. Slovenec« istotam.

Vsako leto se vrše v določenem mestu glavna zborovanja delegatov vseh slovenskih društev te ali one skupine. Ob tej priliki se sestanejo Slovenci iz vseh vetrov. Da je sestanek iskren, mi ni

treba še posebej omenjati. Pri letnem zborovanju se ukrene ono, kar je društvenikom koristno in potrebno, priredi se domača slovenska veselica in v dveh do treh dnevih se naši rojaki zopet za leto dni razstanejo. Število društvenikov znaša 4600, kajti mnogo Slovencev je pri podpornih društvih drugih slovanskih narodnosti.

Razen teh dveh skupin imamo pa tudi več neodvisnih podpornih društev, ki tvorijo posebno skupino s sedežem v Forest City, Pa., z društvenim glasilom »Glas Naroda«.

Naši premogarji, rudarji in tovarniški delavci pa niso samo pri domačih društvih, temveč tudi pri delavskih organizacijah ali unijah, ki skrbijo za izboljšanje delavskega stanu. V mnogih krajih delavcu sploh ni mogoče dobiti dela, ako ni član unije. Ako pa izjemoma kak gospodar ali vodstvo te ali one družbe vzame neunijskega delavca v službo, je štrajk skoro neizogiben.

Ekonomično stanje ameriških Slovencev je mnogo boljše nego evropskih naših bratov, kajti Slovenec je marljiv in vztrajen ter s malim zadovoljen, a iz malega raste veliko, in tako si je večina naših tukajšnjih rojakov, ki gotovo niso bili bogatini, v materialnem stanju lepo pomagala. Njihov zaslužek je večkrat pet- do desetkrat tolik, kakor je bil v stari domovini. Seveda je življenje po evropski denarni valuti računano pri nas dražje, ali vendar se tukajšnje blagostanje z evropsko navidezno sijajnostjo ali pravilnejše: »mizerijo« nikakor ne more primerjati. Ščedljivost je čednost Slovenca, in baš s ščedljivostjo si je mnogo naših rojakov pomagalo do eksistence in bogastva. K ščedljivosti pa človeka prisilijo ali napotijo ameriške razmere same, kajti pri nas se nihče ne zanaša na uradniški patent in na pokojnino ter vse ostale podpore, ki jih moremo po pravici nazvati kri davkoplačevalcev. Vsak je gospodar samega sebe, in človek, ki se zanaša na državno podporo, ni vreden, da je državljan republike, kajti oni, ki materialno škoduje domovini, je gotovo ne ljubi.

V politiko se ameriški Slovenci ne mešajo, vendar so pa naši rojaki pristaši obeh glavnih političnih strank v Zedinjenih državah. Dočim so rojaki, ki živijo v obrtnih državah, večinoma republikanci, so oni, ki delajo v srebrnih rudnikih, in tudi nekateri obrtniki demokratje. Socijalnih demokratov ni mnogo.

Republikanci so pristaši sedanje vladne stranke, dočim so demokratje oni, ki mislijo, da bi njihova stranka dovedla našo domovino do večje sreče in boljšega blagostanja, kar je pa, da se iskreno izrazim, zelo dvomljivo. V republikanski stranki so sicer zastopani

vsi trusti in velike korporacije, tu so združeni vsi milijardarji ter milijonarji, ki jim nižji sloji ljudstva ponajveč vsled zavisti niso naklonjeni. Toda baš republikanska stranka je dovedla Zedinjene države do sedanje velikosti in ugleda.

Ko se je pred desetimi leti število američanskih Slovencev začelo množiti, je nastala tudi potreba, da dobivajo rojaki, katerim je Amerika postala domovina, duševno hrano na domačih tleh, in tako je v avgustu leta 1891. prvobornik slovensko-američanske ideje in vzoren rodoljub, gospod Anton Murnik, ki je prišel leta 1886. v Ameriko, ustanovil v Chicagu prvi slovenski časopis v Ameriki, »Američanski Slovenec«. Novo podjetje so tukajšnji rojaki navdušeno pozdravili. Toda usoda vrlemu Gorenjcu, Antonu Murniku, ni bila mila. Jedva je izšlo v Chicagu deset števil »Američanskega Slovenca«, ko je bil radi bolezni prisiljen, pričeto delo opustiti, na kar je list prevzel slovenski župnik Josip F. Buh v Toweru, Minnesota. Toda tudi v ravni Minnesoti ni imel naš prvi list obstanka. Naposled se je preselil v Joliet, Illinois, in postal last »Slovenskega tiskovnega društva«.

Namen »Amerik. Slov.« je, ohraniti ljudem pred vsem vero in narodnost. Izhaja vsak teden.

Kakor je v zadnjih desetletjih minolega stoletja med Slovenci narodna misel in ideja hitro napredovala, takisto se je tudi narodna zavest med američanskimi Slovenci hitro širila. Nastala je potreba novega lista, ki naj bi vodil američanske Slovence po američanskem neodvisnem potu. Večina američanskih Slovencev je delavskega stanu, in tako je bil delavski list najpotrebnejši.

To nujno potrebo je uvidel naš požrtvovalni rojak Fran Sakser ter dne 23. avgusta leta 1893. ustanovil v New-Yorku neodvisni, slovenskemu delavstvu v Ameriki namenjeni list »Glas Naroda«. Požrtvovalnosti, vztrajnosti in vzornemu rodoljubju g. Sakserja imamo američanski Slovenci zahvaliti, da je mlado slovensko podjetje v američanski metropoli izredno hitro napredovalo in postalo nekako sredotočje vseh slovenskih naselbin, posebno pa še v Ameriko in iz Amerike potujočih rojakov.

Pred ustanovitvijo »Glasa Naroda« so bili v svetovno mesto došli rojaki izpostavljeni vsem nevarnostim, kar jih je v svetovnem primorskem mestu sploh. Avstrijski konzulat in takozvana avstrijska naselniška hiša se, kakor povsod, tako tudi v New-Yorku za potujoče Slovence bore malo briga. Razen Nemcev in Ogrov baje do avstrijske pomoči nihče nima pravice. Mnogim Slovincem so

newyorški postopači odvzeli deloma z zvijačo, deloma s silo še ono borno imetje, ki so ga prinesli s seboj iz tužne jim rodne zemlje. Toda sedaj temu ni več tako. »Glas Naroda« je razširjen od Paname do ledene Alaske ter od Atlantskega do Tihega oceana, po ameriškanskih kolonijah na Hawaii, Filipinih, na Cubi in Puertu Ricu. Kdorkoli potuje v Evropo, se gotovo oglasi v uredništvu in Slovenci žele pred odhodom parnika Slovincu »srečno pot« in »na svidanje«. Skoraj vsak Slovenec, ki je živel tukaj par let in se potem vrne v Evropo, tamkaj ne more več ostati. Celo preprosti seljak, ki se vrne v novo domovino, trdi, kako nezmislno in nepraktično je življenje, klanjanje in vsestransko robstvo onkraj oceana.

Za časa špansko-amerikanske vojske je pričel »Glas Naroda« izhajati po dvakrat na teden. Število čitateljev je postajalo vedno večje, ameriškanski Slovenci so se radi obupnih razmer na Slovenskem v zadnjih letih jeli množiti, duh napredka v Slovincih narašča in narodno podjetje mora tudi z narodom napredovati ter vestno vršiti sveto dolžnost do milega svojega naroda. S 1. decembrom 1901. je pričel »Glas Naroda« izhajati po trikrat na teden, in dolžnost nas ameriškanskih Slovencev je, skrbeti za to, da tekom časa postane »Glas Naroda« dnevnik, kar brezdvomno dosežemo, ako bomo napredovali po dosedanjem potu.

V poletju 1901. so si ustanovili rodoljubni Slovenci v Calumetu, Michigan, svoj list »Glasnik od Gorenjega jezera«, ki je v prvi vrsti namenjen zastopati koristi tamošnjih Slovencev. List je neodvisen tednik, dobro urejevan in naši bratje na severu so lahko nanj ponosni.

V Clevelandu, Ohio, izhaja slovenski list »Nova domovina«, ki je bil prvotno mesečnik ter je le neredno izhajal — kasneje je postal tednik in v novejšem času izhaja po dvakrat na teden.

Slovenci na zapadu so si ustanovili tudi leta 1901. svoj list z imenom »Mir«, kateri izhaja po enkrat na teden v Pueblu, Colorado. Žal, da je list pisan v jeziku, ki ga moremo nazivati atentat na slovenščino.

Končno naj omenim še list slovenskih socijalnih demokratov »Zora«, ki je pričel početkom poletja 1901. izhajati v Chicagu, Illinois. Toda podjetje se ni vzdržalo in list, ki je bil tednik, je v septembru 1. l. prenehal izhajati.

To je v kratkih potezih življenje in delovanje ameriškanskih Slovencev ali onega dela našega naroda, ki mu v tužni domovini boginja Fortuna ni bila naklonjena, ki mu domovina ni dajala, ozi-

roma ni mogla dati najpotrebnejše eksistence in ki je na tisoče milj od rodne mu zemlje našel novo, svobodno in srečnejšo domovino.

* * *

Ob sklepu poročila o amerikanskih Slovencih naj izročim javnosti še podatke, ki sem jih mogel dobiti o ostalih slovan-skih narodih, živečih širom Zedinjenih držav v istih razmerah in okoliščinah kakor Slovenci.

Kakor v Evropi, tako so tudi v Ameriki Čehi na prvi stopinji kulture. Koliko je Čehov v Zedinjenih državah Severne Amerike, je težko dognati. Po vladnem ljudskem štetju leta 1890. (izvestja ljudskega štetja leta 1900. v času, ko to pišem, še niso popolno izšla) je bilo tukaj 215.514 oseb češke narodnosti, in sicer 115.342 rojenih v Češki ter 100.172 rojenih v Ameriki. Toda te številke so vsekakor premajhne, kajti Čehe, ki so rojeni na Moravi in katerih je največ v državi Texas, so takrat šteli za »Avstrijance«, dočim so pri lanskem ljudskem štetju samo v Chicagu našeli nad 100.000 Čehov. Nikakor se ne motimo, ako trdimo, da je v Zedinjenih državah pol milijona Čehov.

Čehi bivajo po vseh državah in teritorijh; največ jih je v Illinoisu, a najmanj v Arizoni (samo 3). Po ljudskem štetju leta 1890. je bilo največ Čehov v sledečih državah: Illinois 44.985, Nebraska 29.922, Wisconsin 25.727, Iowa 23.421, Minnesota 19.334, Ohio 19.043, New-York 13.645, Missouri 6.654, Kansas 5.907, Texas 5.396, South Dakota 5.113, Michigan 4.002, Pennsylvania 2.823, North Dakota 2.276. Vse te številke pa danes niso več merodajne.

Glavne češke naselbine so v velikih mestih, in sicer po velikosti naselbin v sledečem redu: Chicago, Ill., Cleveland, O., New-York, N. Y., St. Louis, Mo., Omaha, Neb., Milwaukee, Wisc., St. Paul, Minn., Baltimore, Md., Allgheny, Pa., Minneapolis, Min.

S poljedelstvom se pečajo Čehi večinoma v zapadnih državah v Wisconsinu, Iowi, Minnesoti, Nebraska, Kansasu, obeh Dakotah, Texasu in v Oklahomi. Mnogo mest ima tudi češka imena, tako Pisek v Walsh county v North Dakoti; Prague, Saunders co., Nebraska; Melnik, Manitowoc co., Wisconsin; Krok, Pilsen in Slovan v Kewaunee co., Wisconsin; Praha v Walsh co., North Dakota; Praha v Colfax co., Nebraska; Praha v Fayette co., Texas; New Prague in Wesely v Minnesoti; Wesely v Walsh co. North Dakota; Dubina in Moravia v Texasu, Olmitz in Palacky v Kansasu; Plazi v Nebraska; Žižkov v South Dakoti itd.

Českých listov imamo v Ameriki 48, in to 8 dnevnikov (4 v Chicagu, 2 v Clevelandu in 2 v New-Yorku); 5 jih izhaja po dvakrat na teden, namreč 3 v Chicagu, 1 v Wisconsinu in 1 v Dowi; dalje 26 tednikov, in sicer 7 v Chicagu, 5 v Wisconsinu, 4 v Nebraski, 3 v Ohiju, 2 v New-Yorku, 2 v Texasu, 1 v Baltimore in 2 v Dowi. Dva gospodarska lista, namreč eden v Chicagu in drugi v Omahi izhajata vsakih štirinajst dni. Razen teh listov imajo Čehi dve mesečni knjižnici, dva mesečnika za mladino, 1 mesečnik za zdravnike in 1 četrtletnik. Dnevniki, dvotedniki in tedniki so politični časniki; 5 je katoliških, 2 protestantovska, a ostali neodvisnega in protiverškega značaja; 5 je leposlovnih, 3 humoristični in 3 socialistični.

Najstarejši češki list v Ameriki je »Slavie«, ki je prišel leta 1861. v Racine, Wis., izhajati. V politiki zastopa neodvisne demokrate, glede vere je nepristranski. Izhaja vsak torek in petek.

Amerikanske Čehje je najti v najraznovrstnejših poslih. Med njimi je najti ljudi, ki pometajo ulice, in učene ljudi, ki predavajo na vseučiliščih, odvetnike, bankirje in politikarje. V New-Yorku so roko-delci, v Pensylvaniji premogarji, v Texasu delajo v bombaževih nasadih, na zapadu so farmerji, v Clevelandu so ponajveč v tovarnah; v Chicagu so bili prvotno večinoma krojači, toda sedaj so po vsakovrstnih službah in samostojni gospodarji. Češki narod v Ameriki v resnici vzorno napreduje.

Največji slovanski narod v Ameriki je pa brezdvomno narod poljski, kajti Poljakov je v Zedinjenih državah nad 1.500.000.

Največje poljske kolonije so v državah New-York, New Jersey, Pennsylvania, Ohio, Indiana, Michigan, Missouri, Wisconsin, Minnesota in v obeh Dakotah. Poljskih časnikov je nad 50, med njimi pet dnevnikov.

Slovakov je v Ameriki okrog 350.000. Kakor ostali Slovani, naseljeni so tudi oni ponajveč v Pensylvaniji. Večje slovaške kolonije so v Ohio, New-York, New Jersey, Illinois, West Virginia, Connecticut, Michigan, Missouri, Minnesota, Colorado, Montana in Massachusetts. Slovaki imajo 11 časopisov v Ameriki; trije listi, med katerimi je eden tudi dnevnik, so veliki. Ponajveč delajo Slovaki v premogokopih in tovarnah, na zapadu so poljedelci.

Rusov je v Zedinjenih državah, všteti Kanado in severno-zapadni teritorij, nad 300.000, torej proti njihovemu številu v Evropi vrlo malo. Njim je domovina milejša nego tujina, kajti Rusi bivajo na ruski zemlji, dočim Slovani, katerih domovina ni svobodna in neodvisna, svoj rodni zavičaj hladnokrvno ostavljajo in hite v daljni svet, češ: »tujec sem v Avstriji, inorodec v Nemčiji . . .«

Rusi (in Malorusi) imajo v Zedinjenih državah največje naselbine v Californiji, Washingtonu in Oregonu. Mnogo več jih je pa v Alaski, Kanadi in Manitobi, kjer je tudi več naselbin verske sekte »Duhohorcev« in ena »Molokanov«, ki so večinoma iz Kavkaza.

V Zedinjenih državah izhajajo štirje ruski časniki, dva velikoruska in dva maloruska; dva (eden pravoslavni in eden grškokatoliški) izhajata v New-Yorku.

Kanadski Rusi so večinoma poljedelci, in kolikor je posneti iz kanadskega časopisja, so Rusi kanadski vladi zelo dobrodošli naseljenci. Rusi, živeči tostran velikih jezer, živijo pa v istih razmerah kakor ostali Slovani.

Število Hrvatov v Zedinjenih državah presega 200.000 oseb ter živijo skoraj povsod, koder bivajo Slovenci; kar velja o Slovencih, isto velja tudi o Hrvatih. Oni imajo pet časnikov, ki vsi so tedniki. Največ Hrvatov prihaja iz Primorske in Dalmacije.

Tudi domovina Srbov je, vsaj kar se tiče kraljevine in kršne Črne gore neodvisna, in ona domovina, ki je živa priča slave pradedov, kjer so Srbom sveti kraji Zeta, Lovćen, Vučidol in drugi, je Srbu najmilejša. Radi tega imamo v Ameriki le okrog 8000 Srbov (pravoslavni), katerih večidel prihaja iz Slavonije, Banata, Bosne in Dalmacije, ponekoliko tudi iz Črne gore.

Glavne srbske naselbine so v Pennsylvaniji in v južnoiztočnih državah. Srbi imajo dva časnika: »Sloboda«, ki izhaja osmo leto v San Franciscu, in »Србин«, ki je pričel v septembru izhajati v Pueblu, Colorado. Tudi Srbi se ponajveč bavijo z rudarstvom.

Bolgarov, všteti makedonske in tesalske brate, je pri nas najmanj in njihovo število menda ne presega 4000. Bolgari niso društveno organizirani in se navadno poizgube med ostalimi slovanskimi narodi. Vendar pa upamo, da bomo skoraj tudi o naših najjužnejših rojakih mogli poročati, da tudi oni živijo duševno v tujini.

*

Naposled izrekam na tem mestu najiskrenejšo zahvalo vsem onim, ki so mi priposlali potrebnih tozadevnih informacij; najtopleje se pa zahvaljam gospodu Francu Sakserju, ki mi je radovoljno naznanil potrebne podatke; nadalje gg. Josipu Jurju Kralju, uredniku češkega lista »Slavie« v Racine, Wisc., Josipu S. Kruski v Milwaukee, Wisc., V. Radojeviću v San Franciscu, Cal., Vaziliju Vigdorovu v New-Yorku, Ivanu Spevaku in vsem ostalim slovanskim rodoljubom, ki so se blagohotno odzvali mojemu pozivu.

Polnočna fantazija.

Od zemlje se beli poslavlja že dan,
nad polje priplaval je duh teman,
na holmu sred polja je obsedel . . .
Iz dalje hrum konjskih kopit je zvenel.

Od juga, od severa četi dve
pod holm prihrumeli besneči ste . . .
Žareli so meči . . . žarele oči . . .
Črez polje rudeča pretaka se kri . . .

Ko zadnji borilec zaboden je pal,
duh črni nad njim se zakrohotal;
in divje smeje se odplul je spet v stran —
od groze se tresla krvava je plan . . .

In tiha nad polje priplula je noč . . .
Če stokal še kje je vojščak vmirajoč,
stopila je tja, mu zaprla oči . . .
Na nebu roj luči mrtvaških gori . . .

Polnoč . . . Ali vidiš ti, vidiš tam, tam? . . .
Kdo stopa črez polje med mrtveci sam? . . .
In kaj da luč zvezdic takó trepetá? . . .
In kaj da ravnina takó drgetá? . . .

To lepo obličje, otožno takó! . . .
Kak solzno to milo, dobrotno okó! . . .
»Svoj mir vam zapuščam, mir dajem vam svoj . . .
Ljubite, ljubite se med seboj! . . .«

In tiho med mrtveci mož ihti . . .
Iz rok, nog prebodenih ves krvavi . . .
Na zemljo mu kapljajo svete solzé . . .
In zemlja in zvezde . . . mrličí drhté . . .

Minulo od takrat je sto in sto let,
še vedno črez polje gre tajen trepet,
ko s stolpov oddaljenih polnoč brni,
ko zvezda pri zvezdi na nebu gori . . .

Ivo Šorli.

Proti jutru.

Spisala Zofka Kveder.

ilo je že proti jutru in še so se izprehajali po ulicah. Njihovi glasovi so odmevali od visokih zidov in oči so jim velike in plamteče sijale iz obrazov. Po dolgem času so se zvečer sešli v kavarni in niso se mogli ločiti. Nekdo izmed njih je vrgel besedo prednje in oprijeli so se je ognjevitost in navdušeno. In neskončna debata se je vlekla in zale-tavala zdaj na levo, zdaj na desno kakor peneče morje na obali. In v prvi pavzi je nastopil drugi z novo temo in njihovi glasovi so oživel in iznova so se razburkale njihove duše.

Zdaj so bili že mirni in tihi. Sivi mrak, ki je prihajal od vzhoda, legal je kakor pereči, ironični posmeh na njihovo ekstazo. Težko so padale besede in se obešale na rame kakor ogromno, neznano breme. Prihajal je dan in čutili so bližino svojega vsakda-njega, suhega in dolgočasnega življenja.

»Mi vsi se pogrezamo,« je začel eden, »kakor da stojimo na močvirnih tleh. V začetku še skačeš semintja, ali kmalu se oklene prokleta blato tvojih nog in ti počasi, počasi lezeš doli. In niti ne opaziš. Roke so še svobodne in ti mahaš in vihtiš, kričeč: »Naprej, naprej!« ali bratec, samo mahaj, kmalu postaneš pohleven in miren, dokler ti zadnja pest blata ne začepi ust, ne zamaši oči in ušes. Potem je dobro — pokoren si!«

»Da, propadamo, v resnici propadamo« — začeli so drugi. »Glej tega! Vzoren podrepanik nazadnjaške klike je postal. Glej drugega! Oprijel se je svoje službice, da ga sam vrag ne odtrga od nje; tret-jemu je zlati ovratnik zadrnil grlo; četrti se je oženil s praznim sodom ali polno mošnjo, peti — kdo bi jih štel! Vsi so upognili hrbet, in glejte, dobro se jim godi! In mi, mi sami! Pojdite mi! Ali nas ni, nas vsakega za to ali za ono sram pred svojo dušo? Stopali smo naprej, a glej, vraga, nekaj se ti zaplete med noge in kakor si dolg in širok, ležiš na trebuhu. In kaj te je vrglo? Kos kruha! prazen želodec! raztrgana suknja! Kako krasno si zvil hrbet! Kako lepo se klanjaš, kako pohlevne so tvoje besede! Ej, in pred teboj, kdo je ta gospod?! Pred štirinajstimi dnevi si mu javno rekel, da je lopov, pred štirinajstimi dnevi je trosil o tebi stvari v svet, zaradi katerih bi se mogel vsak pošten človek izbljuvati nad teboj, če bi bile resnica. Ti veš, da si čist, ti veš, da ta gospod ni vreden,

da bi črevlje obrisal ob njegovo mast, in glej! stojiš pred njim in tvoj hrbet je uklonjen, tvoja usta govore skesano: »Vem, da ste čast našega naroda, mislite o meni, kar hočete, ali jaz vas spoštujem!« To mu govoriš, dragec, a veš, da se je ta gospod pred pol ure valjal na gnoju, da nima značaja ni za lek. Kos kruha ima v roki, to, to je tisto! Kos kruha! Človek je lačen, rad spi nekje pod streho, ne nosi rad črevljev brez podplatov, ne umazane srajce, raztrgane suknje. Zato zviješ hrbet, prodaš kos značaja, malo pameti, nekoliko prepričanja. Svojo dušo našemiš in jim jo pokažeš, vzameš srce v roke in delaš eksperimente: »Prosim, gospoda, le bliže! Izvrstna zabava in ceno, v resnici ceno! Moj želodec je prazen in palci mi silijo skozi črevlje. Vrzite mi par krajcarjev, prosim ponižno!« — — — Tako je! Enkrat, dvakrat, trikrat... Parkrat vstaneš, vzravnaš hrbet, ideš po svoji poti dalje, a tvoj hrbet je vedno bolj slok in nazadnje se iztegneš po tleh in misliš: »Vraga, cilji! Človek mora biti sit! . . .«

Jutro je prihajalo, sivo in umazano. Mokre, grde megle so se vlekly po asfaltu in obrazi prijateljev so bili v jutranjem mraku žolti in trudni. Toliko visokih reči se je govorilo to noč, in glej, prišlo je jutro in grda resnica se jim je zarežala v lice. Poslovili so se tiho in se razšli, da se umijejo in pripravijo na komedijo dneva, da iznova paktirajo na desno in levo zaradi kruha; zakaj cilji in ideali niso za dan. Človek mora biti sit, sit!

Vedeli so vsi: Na močvirju stojimo, blato se oklepa naših nog, pogrezamo se. Kako dolgo še bodo svobodne naše roke, kako dolgo bodo še čista naša usta, kako dolgo bodo še gledale naše oči tja v daljavo k idealom naše mladosti, ki beži od nas?! Kako dolgo?

Nad srcem tvojim vzhaja solnce...

Nad srcem tvojim vzhaja solnce,
ljubezni dan . . .
V očeh ga vidim tvojih, dèkle,
ta svetli san.

Na poti biti sreči tvoji
ne smem več jaz;
od mene naj ne pada senca
na tvoj obraz!

Nad srcem tvojim sije solnce —
in drug je tvoj . . .
In jaz od tebe v stran obračam
korak zdaj svoj . . .

Vješčij Olég.

Slovenska medicinska fakulteta.

Spisal cand. med. Fr. Derganc.

parlamentarni debati o slovenskem vseučilišču 6. dec. 1901. l. je vprašal Vsenemec Berger naše poslance, zakaj zahtevajo samo tri fakultete, zakaj tudi ne četrte, to je medicinske? Izvestno so imeli naši poslanci gotove pomisleke — če opravičeno, uvidimo pozneje, — imeli so nekak strah pred to zahtevo. Ali če se pogumno približamo in to vprašanje vsestransko ventiliramo, pokaže se, da je bil ta strah prazen. Da, tudi slovensko medicinsko fakulteto moramo zahtevati in tako svojim narodnim sovražnikom pokazati, da nas niso ugnali in ustrašili s tem, da so nam 6. dec. začasno pokopali naše upe in želje, ampak samo podvojili, da ne rečem, potrojili našo odločnost in žilavost. Prepričanje o opravičenosti naših zahtev se je poglobilo, ko smo vnovič spoznali, da je vsa nemška kultura in humaniteta samo slepeč plašč, za katerim se skriva do zob oboroženo sovraštvo do slovenstva in slovanstva sploh.

Medicinsko stolico pa moramo zahtevati baš sedaj, ker je prilika izredno ugodna, in sigurno reusiramo, če se drugače pripravimo, nego smo se za 6. december. Ugodnost se nam ponuja s tem: 1. ker se že leta in leta piše o nevzdržljivih nedostatkih dunajske medicinske fakultete; 2. ker se bodo ti nedostatki pri letošnjem proračunu v parlamentu obravnavali in bo vlada stavila tozadevne predloge.

Te pomanjkljivosti je bičal že slavní, neprimerni kirurg Billroth¹⁾ in podprl svoje trditve s takimi razlogi — uvaževati je treba tudi osebno avtoriteto — da je vsak izgovor izključen; pravi namreč v svojih zaključkih dobesedno: »Kakršne so sedaj razmere, moramo se otresti imperijalne ničemurnosti univerze in pripoznati, da so sedanje razmere na dunajski medicinski fakulteti prava ironija učenega zavoda.« Prvi in glavni namen medicinske stolice je vendar, da vzgoji dobre in praktične zdravnike. A to je na Dunaju naravnost nemogoče. Billroth navaja več vzrokov, najtehtnejši je ta, da je preveč dijakov. Samo leta 1886. se je vpisalo na dunajski medic. fakulteti 2673 dijakov, na nekatere profesorje je prišlo nad 400 poslušalcev. In zdaj pomislimo: ena učna soba, en profesor, pa 400 dijakov! Prvič nimajo vsi prostora, drugič pa oni, ki sede v zadnjih

¹⁾ Dr. Th. Billroth: Aphorismen zum »Lehren und Lernen der medizinischen Wissenschaften«.

klopeh, ne vidijo ničesar. A videti je prvo in zadnje za vsakega zdravnika. V pretresljivih barvah nam slika dalje Billroth žalostne posledice prevelikega števila. S svetim navdušenjem se zapíše mladenič na medicinski oddelek in že komaj pričakuje trenutka, da začne občevati z bolniki. A kaka prevara: bolnike sme gledati vseh pet let samo od daleč; oni, ki sedi zadaj, celo samo skozi kukalo! Prisiljen je torej, študirati medicino iz suhoparnih knjig; ni čuda, da izgubi vse veselje do poklica in z grozo gleda v bližnjo bodočnost. In če potem tak »teoretični« doktor takoj po izkušnjah stopi v prakso! Ubogi bolniki! Jako primerno pravi Billroth o takem zdravniku, da mu mora biti pri srcu kakor onemu, ki je videl druge samo plavati in mora nakrat sam začeti plavati. Tak mladi doktor mora, če ima količkaj vesti, najmanj par let v kakem večjem mestu funkcionirati kot gojenec ali sekundar v kaki veliki bolnici. To stane prvič mnogo denarja, drugič pa je treba za tako mesto posebne protekcije. A slovenski zdravnik je navadno ubog in najde na Dunaju težko protektorja.

Billroth daje v svoji uničujoči kritiki pozitivne nasvete, ž njimi se obrača deloma na dijake same, deloma na vlado. Mladim dijakom kliče: »Mala vseučilišča imajo to veliko prednost, da učitelj vsakega učenca spozna in ve, kaj sme zaupati spretnosti posameznega. Na večjih klinikah vsled razmer žalibog tega ni mogoče izvesti. Ogibajte se torej v začetku kliničkih študij na velikih vseučiliščih! Obiščite jih stoprav zadnji čas učnih let in vračajte se tja kasneje po par tednov, ko ste delovali že v praksi!« Od vlade zahteva Billroth, da izda za medicinsko stolico »*numerus clausus*«, in sicer je njemu ideal maksimum 125 poslušalcev za eno medicinsko fakulteto; za druge dijake se naj ustanovijo nove stolice na Dunaju, v Brnu in v Črnovicah. Zakaj naj bi bilo na Dunaju toliko stolic, zakaj na severu vse in zakaj na slovanskem jugu nobene, ko je samo na Dunaju do 125 jugoslovanskih medicincev — Billrothov ideal? Zakaj bi jugoslovanski dijaki taval kot pastorki po dunajskih klinikah, kjer se nikakor ne morejo izobraziti, kakor želijo, kjer so mesta asistentov in sekundarjev rezervirana za bogate žide? Ta krivica vpije do neba! Ali mi slovenski državljani na jugu ne potrebujemo dobrih zdravnikov, ali je za nas dober vsak mazač? Izgubljeni še več besed o potrebi medicinske fakultete za Slovence in Srbohrvate bi bilo odveč! Vpraša se samo, kje naj se ustanovi ta stolica? V Ljubljani in Zagrebu je to nemogoče, ker sta premajhni mesti in bi primanjkovalo kliničkega materiala. Ali vseučilišče je samo v Zagrebu in

o takem se govori samo za Ljubljano. Tudi iz te zadrege nam pomaga človekoljubni, neprimerni Billroth. Pravi namreč: »Zakaj ne bi mogle naravoslovno-medicinske fakultete same zase obstajati in imenitno delovati kakor medicinske šole na Angleškem? . . . Jaz za svojo osebo se nikakor ne držim modernega pojma »univerze« kot zavoda, na katerem morajo biti vsekakor zastopane vse štiri fakultete. Mislim, da naj bi že enkrat v tem oziru razgnali stare okorele akademiške oblike in bolj računali s praktičnimi potrebami.« Kratkotomalo: ustanoviti se ima nova naravoslovno-medicinska fakulteta za Slovence in Srbohrvate v — Trstu. Trst je v tem oziru edino dosti veliko mesto na slovanskem jugu, v Trst nas vlečejo — biti moramo iskreni — tudi politični nagibi. Trst je na jugu najbolj dohodno mesto vsled svojih prometnih zvez po suhem in po morju, in to je za frekvenco stolice eminentne važnosti; kajti Billroth je dokazal, da frekvenca kakęga vseučilišča ni odvisna od slavnega imena ondišnjih profesorjev, ampak samo od ugodnih prometnih zvez in — političnih teženj; o privlačnosti Trsta kot velikega pomorskega mesta s čari svetovnega prometa niti ne govorim.

Seveda nam bodo naši narodni sovražniki ugovarjali: »Kje imate potrebnih moči in knjig, denarja?« Saj nočemo čez noč. Čez noč je samo Bismarck ustanovil nemško univerzo v francoskem Strassburgu; poklical je baje kuratorja k sebi in mu dejal: »Zberite najboljše ljudi, ki jih morete dobiti, sezidajte hitro vsa potrebna poslopja in institute in glejte vsaj prva leta, da vam ostanejo profesorji skupaj; če bo treba, pokrijte jih z zlatom, tega ne bo manjkalo.« A mi nimamo svojega Bismarcka, zato smo pa zadovoljni, če dobimo za pet let svojo medicinsko stolico v Trstu. Ni ga slovenskega zdravnika, ki se ne bi mogel v petih letih izobraziti za kliniškega učitelja. V tem času bi se tudi lahko prestavile potrebne učne knjige iz nemščine, ruščine, češčine in poljščine. Billroth je izračunal, da bi stala naprava zavoda kakę 3 milijone kron in letna dotacija 1 milijon. To malenkost nam lahko dovoli parlament, ki meče kar milijarde za železnice in kanale, o katerih potrebnosti bi se dalo diskutirati, saj na Češkem še reke niso regulirane; in če prav premislimo, gradijo se vse te železnice in kanali, da se hitro in udobno pripelje pruski orel v Trst. Iz politiških ozirov ne bi smela nasprotovati tudi vlada, katera ima skrbeti samo za varnost in bodočnost države; slovanska medicinska stolica v Trstu bi bila zanesljiv jez, proti navalu iredente in pangermanizma.

Kar se pa vobče tiče slovenskega vseučilišča, zavarovati se moramo kar najodločneje proti pačenju zgodovinske resnice, da »pade vseučilišče kot zrel sad vsakemu narodu v naročje, ko narod sam dozori.« Nemška vseučilišča so bila ustanovljena vsaj par sto let prej, ko še sluha in duha ni bilo o kaki nemški kulturi, znanstvu in literaturi; v latinščini se je presajala antična in druga kultura na nemška tla. Smešno je torej, očitati slovenskemu narodu, da še vedno blodi brez znanstva in literature po temi prvotnosti in neomike. Gospoda, najprej mora priti solnce, potem je dan! In tako solnce je vseučilišče v kulturnem življenju vsakega naroda.

Ciganka Marija.

O, ti črna ciganka Marija!
Kake čudne imaš ti oči,
da pozabiti zdaj jih ne morem,
da od njih zdaj srcé me boli!

»Prorokujem naj srečo še tebi!« —
rekla si, mi pogledala dlan,
pa si čitala mojo usodo:
tek življenja moj bil ti je znan . . .

Nisem tvoje poslušal prorokbe,
le v oči sem ti gledal tačas,
tvoje črne lasé le sem gledal
pa tvoj blede, otožni obraz.

In takó sem bil v temne oči ti
neprevidno se ves potopil,
da začarala ti si me ž njimi,
da sem úroke revež dobil!

Črnolasa ciganka Marija!
Vidiš, tvoje so krive oči,
da pozabiti več te ne morem,
da po tebi srcé me boli . . .

Dimitrij Ahasverov.

Socialni pregled.

Spisal A. A.

VII. Mestna ubožnica v Ljubljani.

Na starega leta dan se je blagoslovil in ob navzočnosti vladnih in drugih oblasti slovesno otvoril v Vodmatskem mestnem okraju nov krasen dom, ki bo še poznim rodovom pričal, da so načelniki mestne uprave, razumeli svojo nalogo tudi na socialnem polju. Ta krasna moderna stavba je mestna ubožna hiša, v kateri najdejo na stare dni zavetja tisti meščani obojega spola, ki jim nemila usoda ni dopustila, da bi si bili v krepkih letih zagotovili brezskrbno bodočnost . . .

Kdor si svojega gmotnega propada ni popolnoma sam kriv — in koliko jih je sploh, ki bi bili čisto sami krivi, da so ubožci? — temu je človeška družba dolžna pomagati. To je postulat moderne sociologije. Za take nesrečne ljudi je v najnaprednejših evropskih in ameriških državah dandanes že dobro preskrbljeno. Vzor takega sistema za preskrbovanje ubožcev se nahaja tudi v Elberfeldu na Nemškem, in po elberfeldskem sistemu je zgrajena tudi ljubljanska mestna ubožnica, ki je sedaj prva te vrste v Avstriji.

Da se sezida tako poslopje v Ljubljani, to je sklenil občinski svet že l. 1897. Leta 1900. se je pričela stavba, za katero je naredil načrt slovenski arhitekt Fabiani. Ubožnica obstoji iz suterêna, visokega parterja in nadstropja. Pod zemljo se nahaja kuhinja, soba za posle, centralna kurjava, pralnica ter shramba za perilo in jedila. V pritličju so: jedilna dvorana, določena tudi za podnevno bivanje moškim, hodniki ter spalnica za moške. V prvem nadstropju prebivajo ženske. V hiši se nahajajo še kopeli s tremi kadunjami, zdravniška soba ter umivalnica. Razsvetljava je električna.

Mestna ubožnica ljubljanska je stala okoli 200.000 kron. Poleg hiše je še 6000 m² velik vrt. Spredaj je lična železna ograja ter vrt z nasadi.

Hišni red, sestavljen po elberfeldskem vzoru, je sicer na prvi pogled strog, a za skupno bivanje neobhodno potreben.

Otvoril je ubožni dom omenjenega dne opoldne s primernim govorom župan g. Hribar.

V sanjavih mladostnih letih.

V sanjavih mladostnih letih
htel biti zefir sem hladan,
da rahlo bi in pa opojno
pihljal čez zeleno raván,

da ljubice žametno lice
obveval bi ljubkujoč
in cvetja dišavo ji nosil
skoz okence v tiho tja noč . . .

Sedaj bi bil rad vničevalen vihar,
ki mogočno nad poljem vrši,
skoz okno zabučal bi v ljubice hram,
kjer drug ji v naročju sloni.

Razmršil, razkuštral bi njene lasé,
razgalil bi grudi ji divni oltar,
sesal bi iz ustnic žarečo ji kri,
v nje polnih bi udov zasedal se čar.

Ne nehal bi prej, ne odjenjal bi prej,
da njega odgnala ven v temno bi noč . . .
In jaz, ah jaz bi zopet bil
zefir, njena ličeca ljubkujoč.

V. S. Fedorov.

Ledene rože.

Na mojem oknu rože
ledene so vzcvetele
in v moji duši tihe
so nade oživele.

Izza gorá visokih
pa ni še solnce vstalo
in v mojo dušo ni še
smehljaje posijalo.

Ah, jaz bojim se solnce!
Ko jasno noč spodi mi,
vse tihe nade moje
in rože raztopi mi.

F. Gradnik.

„Prekrasno!“

Črtica. Bolgarski spisal Ivan Vazov.

rzel, vetroven zimski dan. Nikolaj Nilov, obče znani pisatelj, praznoval je danes svoj god, ker je bil svetega Nikolaja dan. Vesel je sprejemal in odpuščal vse dopoldne na kupe gostov, izmenjeval ž njimi razne splošljivosti in obrabljene fraze o mrazu, snegu, vetru i. t. d. . . . Ustne in lične mišice so se mu utrudile od samega držanja na smeh, a v glavi se mu je vrtelo od smodkenega dima. On se je molče vdajal tem sitnostim, ker ni bil poslal o pravem času objave v »Svobodo«, da se ne bi potrudili k njemu. Po ustih se mu je vedno motala znana zavita fraza: »Nikolaj Nilov si daje čast javiti svojim prijateljem, da ne bode mogel sprejemati obiskov na svoj godovni dan.« No, sedaj je prepozno.

Na srečo je postala narava zaveznica Nilova. Popoldne se je vreme izpremenilo iz slabega v grozno. Besne snežne vijalice so zabučale s strašnim rjojenjem ter pomele ulice. Vse, kar je bilo živega, se je poskrilo. Vsako minuto so novi izbruhi razjarjene prirode pretresali do temelja hišo, skozi katere okna se je videl samo en moten, snežen kaos.

Nilov, sede mirno za pečjo, je zadovoljno poslušal to rjojenje orkana, ki mu je povračal svobodo. Nekoliko časa se je že vtapljal v sladkostno-sanjave misli pod zvoki vijalice, ko nekdo potrka na vrata. Nilov se prebudi in ozlovolji, govoreč sam s sabo: »Kdo je neki ta junak, ki prihaja ob takem peklenskem vremenu?« . . . Pa gre odpirat duri.

Vstopi mladenič kakih dvajsetih let, rujav, bled, s plahim in zmešanim pogledom, oblečen v suknjo vso zasneženo; povedal je brzo in nerazločno svoje ime, pozdravil god Nilova in na povabilo njegovo je sedel.

Oziral se je plaho, kakor da ne ve, kaj bi rekel. Nilov mu ponudi papirosko z navadnimi obrabljenimi vprašanji o zdravju in temu podobnimi.

»Hvala lepa, sem zdrav! . . . Ne pušim!« odgovori mladenič, pa z nesigurnim, že od početka se tresočim glasom počne tako:

»Gospod Nilov, nimam časti, da bi me poznali . . . Ali jaz sem vaš goreč častilec . . . Čitam z navdušenjem vaše umotvore . . . Dalje časa sem gojil željo, spoznati se z vami. Jaz sem gimnazijec

šestega razreda X. gimnazije. Včeraj sem prišel po opravkih . . . Glavna želja moja pa je bila, da se vam predstavim . . . (Mladenič je zarudeval čimdalje bolj ter mečkal svojo kápo iz janjčje kože.) Jaz . . ., da mi oprostite . . . vi ste mi voditelj in vzor . . . Bavim se z literaturo . . . Čutim posebno nagnjenje, gospod Nilov, gojim željo posvetiti se pisateljstvu . . . po svojih močeh. No ne vem. Dovolite mi nekoliko minut . . . da vam prečitam neki svoj spis. (Gimnazijec potegne iz žepa svoje suknje rokopis.) Prosim vas, da mi poveste svoje odkritosrčno mnenje! . . .«

»Z veseljem, no vidite, da ravno sedaj ni mogoče. Gosti prihajajo« . . . je rekel Nilov, ki se je čutil že tako utrujenega danes.

»Gospod Nilov! Samo dve minuti!« vzklikne proseče Galjanov — tako je bilo ime gimnazijcu — »Jutri zgodaj odpotujem. Jaz bi vam pustil rokopis; ali želim slišati mnenje vašega živega glasu o svoji sposobnosti ali nesposobnosti. Vaše mnenje bo končna razsodba zame. Od nje bode odvisno, da nadaljujem, ali pa se odpovem . . . in priznam, da sem nepotreben človek na svetu . . .«

Ko je opazil, da Nilov še dvomi, pristavi:

»Mojo častno besedo: čim se pojavi nov gost, ste svobodni.«

Nilov je pokimal v znak soglasja. Galjanov je začel čitati z žarečim obrazom. To je bila povest. Nilov je vprl oči v gimnazijca ter pazno poslušal. Prva prečitana stran rokopisa mu je zadostovala, da si napravi mnenje o vrednosti povesti in o nadarjenosti avtorjevi. Ne da bi dvignil oči od njega, z izrazom človeka, ki nadalje posluša, začne Nilov premišljevat; on ni slišal ničesar več, vtopljen v svoje misli; čitanje gimnazijca mu je zvenelo kakor oddaljeno, nepojmljivo, enakomerno brenčanje čebele. In ko je od časa do časa Galjanov dvigal svoje svetle oči od rokopisa, je z zadovoljstvom srečaval Nilove, ki so bile vprte v njega. Nilov si je ustvaril sledečo razsodbo:

»Ta povest je slaba . . . nekaj otročjega. Nadarjenost dvomljiva, ali popolnoma ničeva. Prosi me, da mu povem svoje mnenje. Kolikor razvidim, je ta mladenič eksaltiran; lačen je literarne slave . . . Vkljub skromnosti, ki jo kaže, veruje, da ima talent . . . Hoče čuti mojo sodbo . . . Spravim li ga do zavesti? Ne verjamem . . . Jaz mu razdražim njegovo bolno avtorsko samoljubje in vržem v dušo njegovo strup dvomljivosti . . . Ne rečem, da si iz tega oboževalca napravim neukrotljivega sovražnika, kar me vobče malo zanima. Strup dvomljivosti — to je nekaj strašnega! Jaz sam sem pokušal njega grenkobo. Imam li pravico napraviti tak udarec? Ta mladenič pride k meni (morebiti je prišel v Sofijo samo zaradi mene) s tistim trepe-

tajočim čutom, s katerim hoče nevarno bolan človek čitati v očeh veščega zdravnika svojo usodo.

Potem, morem li prorokovati s sigurnostjo, kaj bode iz njega? Talent se ne pokaže na mah, nego stopnjevalno ob vednem energičnem trudu. A talent, ako verujemo filozofu, ni nič drugega nego dolg, naporen, gigantski trud in trpljenje. Slabo, da . . . No to je pričetek . . . Schillerjev in Goethejev ne smemo iskati pri nas. Ti so pisali nesmrtno proizvode v svojih petnajstih letih, zato ker so imeli drugo notranjost, a pri nas smo še s petindvajsetimi leti brkasti otroci, nerazviti, z nesposobnimi možgani, za pravilno mišljenje nesposobni, samo da bi napisali fraze brez strahu pred slovnico in logiko . . . Dvomim, če morejo tovariši Galjanovi še toliko napraviti. Pa tudi jaz — ne obliva li me rudečica, s kakimi stvarmi sem pričel v Galjanovih letih, katerih na mojo srečo niso tiskali ne vsled moje želje? Takih nelepsti ne nahajamo pri Galjanovu . . . Pa, zakaj bi mu prorokoval, saj čas in vztrajen trud mu dasta to, kar sta dala meni? Izpodbuja zanj bode dvigalo, ki mu dvigne duh. Naj ga izpodbudim? Topla beseda more napraviti čudež . . . ako ima naravno nadarjenost — a trpka beseda ne napravi ničesar dobrega. Govori se, stori se zlo za zlo . . .«

Premišljevanja Nilova so se pretrgala, ko je nekdo potrkal na vrata. Slišali so se krepki koraki pred njimi. Šele sedaj opazi Nilov, da se je vreme umirilo. Galjanov je vstal. Vstopili so gosti. V sobi je postalo glasno vsled medsebojnih pozdravov in razgovora o burji. Ko je Nilov končal s pozdravi, je bil gimnazijec že vtaknil svoj rokopis v žep in podal mu roko z vprašujočim nemirnim pogledom.

»Prekrasno, prekrasno!.. gospod Galjanov... Z Bogom, gospod Galjanov!« in Nilov je začel sprejemati nove goste.

Galjanov je odšel z zmagonosnim obrazom.

* * *

Preteklo je mesec dni. Nikolaj Nilov je popolnoma pozabil Galjanova. — Nekega dne, ko se je pečal s pisanjem, prinese mu pošta velik priporočen zavitek. Nilov ga radovedno odpre. Bil je debel rokopis, podpisan od Galjanova. Nilovu se je nagubančilo čelo:

»Glej, sedaj pa imej delo ter mu preglej rokopise temu gospodu in dopisuj ž njim.«

V dolgem, zavitku priloženem pismu je Galjanov zahvaljeval Nilova za gorko priznanje, ker ga je »vzdramil za novo življenje,«

proseč ga, naj pregleda ta »novi trud«, ki je spisan pod vtiskom »blestečih besed«, izraženih od Nilova, katere »grejejo kakor solnce njegovo dušo in njegov genij.« Ko prejme odgovor od njega, pošlje mu še eno povest in eno dramo v petih dejanjih, katere načrt ima že skiciran! Tako mu je pisal študent . . .

Nilov se je zgrabil za lase.

Bleščeče besede?! Kake bleščeče besede? Ah, da, spominjam se! Rekel sem mu »prekrasno!« tako mehanično, ob času, ko sem imel goste. To me je pripravilo do tega, da se nisem izjavil tako, kakor bi se bil moral in kakor sem mislil. Ali to glupo »prekrasno!« Imam to grdo navado, da rabim to besedo povsod, brez potrebe in neumestno. Tedaj, ko mi naznani služabnica, koliko je ura, ali kakšno je vreme, in če jem pečeno postrv, rečem »prekrasno«; celo, če obtiči moja galoša v blatu — »prekrasno« . . . Pojdi sedaj, raztolmači to Galjanovu ter ga prepričaj! Išči primernegega načina in izgovora, da mu moreš znižati temperaturo. Prav pravi narodna modrost: »Brzega konja doideš, brze besede pa ne! . . .« Sedaj začne deževati z zavitki, polnimi povesti, petdejanskih dram in otročjih črčkarij... Torej ta mladenič je grafoman, hrepeni po literarni slavi! Ta si lasti naslov »genija« . . . Kakšen nezmisel sem napravil! . . . Ne, jaz mu moram pisati resno pismo, da ga iztreznim ter napravim konec tej grozeči korespondenci. Saj sem tako ves iz sebe vsled glavobolja.

Nilov niti pogledal ni rokopisa, nego ga je vrgel v neki predal.

In tudi pisma ni pisal Galjanovu. Dvakrat ga je pričel, a oba-krat raztrgal. Težko mu je bilo, da komu pove kaj neprijetnega, pa da še prekliče tisto nesrečno »prekrasno!« Postajal je malodušen, kar ga je razburjalo . . .

Naj bode! Ne utečnem . . . izbrbral je z nejevoljo.

Nilov ni čakal dolgo. Prorokovani spisi — povest in drama — in ena pesem (oda, ki je proslavljala Nilova) so prispeli v celi svoji svežosti. Bili so deviški brez vsakega popravljanja, kakor so izišli iz duše, taki so ostali na papirju.

Nilov jih je zaklenil med ostale rokopise.

Pisma od Galjanova so prihajala pogostoma. Nilovo molčanje mu ni jemalo poguma; to si je tolmačil tako, da pač nujni opravi-ovirajo »njegovega voditelja in njegov vzor« (tako je tituliral Nilova v svojih pismih). On celo ni več prosil odobrenja. Smatral je to za nekaj nepotrebnega; nadaljeval je samo s povečevanjem bogastva v predalu . . .

Tretjega meseca je prejel Nilov prvi del velikanskega romana »iz narodnega življenja«. Jezno vrže rokopis, ki je padel na tla, kakor da bi se razjokal; ostal je odprt na drugi strani. Brez tega slučaja Nilov ne bi bil izvedel, da je Galjanov njemu posvetil ta roman.

»Podlost«, zamrmra.

Sledeče pismo je bilo tragično. Galjanov je naznanil, da so ga izključili iz gimnazije, in metal je pušice proti svojim učiteljem ter njih »barbarstvu in nevednosti«.

»Ni dvojbe, da zaradi neobiskovanja šole,« pravi sam pri sebi Nilov. »To je bilo že davno pričakovati . . . No morebiti mu bode ta nezgoda v korist; on pride morebiti do zavesti, da začne natančneje premišljevati samega sebe.«

Nilov je izpustil pismo iz rok, kakor bi ga bila pičila osa. Nadalje mu je Galjanov naznanjal svoj trdni sklep, da se sedaj, ko je popolnoma svoboden, preseli stalno v mesto in da pod »velikodušnim pokroviteljstvom« Nilovim nadaljuje množiti bolgarsko književnost.

»Kdo me reši tega strašnega Galjanova?« zavpije brezupno.

Položaj je postajal resen. Nilov opazi v Galjanovih spisih znake pretrganih misli, bolne, razgrete domišljije. Na um mu je prihajalo prvo srečanje. Tedaj se mu je zdel drugačen . . . Spomnil se je svojih ugodnih razmišljanj, ki jih je imel tačas, in ni jih odobraval.

Ali bi ne bilo bolje, da mu pove svoje mnenje brez sentimentalnosti? Da bi mu bil rekel: »Ljubi prijatelj! Vi ste razumen človek, pa se ne bodete jezili na mojo odkritosrčnost. Ne da bi tratili čas brez cilja, učite se, naučite se znanja . . . Namesto da bi bili slab pisatelj, kakršen na vsak način postanete, bodite koristen državljani, pošten človek.« Takšen tuš bi ga bil porazil kakor strel, ali morebiti bi ga bil vendar rešil. Ostalo bi bilo samo pri prvem rokopisu in ne bili bi ga danes zapodili z gimnazije. Namesto te besede: »prekrasno« . . . Boljše je, da se pregrešiš in da vzameš pogum desetim talentom, nego pa da osrečiš eno nenadarjenost. Talenti si tako ali tako pridobijo priznanje, nenadarjenost pa se uniči sama. Sedaj je prepozno! Tudi poguma nimam in sram me je, da bi srečal nesrečnega Galjanova. Ne, ne! Želim svidenja! Vrag ga vzemi! Napravljaj mi res že težko vest.«

Nilov je razumel zadnje pismo tako, da se Galjanov v kratkem napoti v stolno mesto. Bila je pomlad. On je nameraval napraviti izlet izven Bolgarije meseca maja. Izpremenil je svoj načrt in je zapustil Sofijo mesec dni poprej. Kakor da bi bežal!

Pustil je samo listič za Galjanova in naročilo, naj se mu izroče rokopisi.

Nilov se je mudil v Badnu več ko dva meseca. Prekrasni hribi in parki in veselo življenje v tem kraju so ga držali nepremagljivo. Vsak teden je potoval na bližnji Dunaj, da čita pri Mendelju bolgarske periodične spise. Iz teh je izvedel ves začuden, da Galjanov izdaje v Sofiji periodičen list, v katerem tiska svoje rokopise. Komu je posvetil svoj roman, je bilo izpuščeno.

»Padel sem v nemilost«, se je nasmejal Nilov, »in dobro je tako, slava Bogu! Pa saj je tudi koristno, če me Galjanov gleda kot zavidljivca!«

Samo dva kratka nemilostno-prezirljiva odziva so vzbudili ti nezreli spisi pri Nilovu in drugega nič.

Ko se je povrnil v Sofijo, pa ga je čakalo še žalostnejše iznadenje. Izvedel je, da je Galjanov v blaznici. Neobuzdana besnost megalomanije vsled dolgotrajnega presilnega napenjanja mozga in rastočega razdraženja živcev vsled neuspehov ter skrajno ponižujoči sprejem njegovih literarnih nezrelosti sta pogubila to mlado, vročo glavo . . .

Nilov ni našel več duševnega miru.

Nekega dne se Galjanov otrese paznikov in pobegne v Kavun-Baglar (»Suhi vinogradi«) ter se obesi na neko drevo. Ko strela zadene Nilova ta vest. Čutil se je strašno prizadetega. Zdelo se mu je, da je nekako odgovoren za to nesrečo. »Ah, tako lahko bi ga bil privedel k pameti«, mrmral je sam pri sebi, »ko bi mu bil rekel trezno in razumljivo besedo, a ne te brezzmiselne »prekrasno«! Jaz sem neposredni ubijalec Galjanova.«

Teža tega priznanja je tiščala in dušila Nilova. Zvečer je vsled napete lastne muke in slabe svoje vesti mislil, da se mu zmeša, če se te muke nadaljujejo. In neka nepremagljiva želja, izpovedati se svojega »greha«, obtožiti se, kaznovati se ter s tem sebe olajšati, se je pojavila z veliko silo pri Nilovu. In naenkrat mu je padel na um neverjeten sklep. Zgrabil je za pero in napisal sledeči listek:

»Gospod župan!

Obveščam Vas, da resnični krivec tragične smrti Galjanove sem jaz! Priznavam svoje hudodelstvo in čakam pokorno vaših razporedb.

N. Nilov.«

Bilo je že pozno. Pustil je listek na mizi, da ga pošlje jutri na namenjeno mesto. Potem se je čutil olajšanega.

Zjutraj, ko se Nilov prebudi, je imel hudo mrzlico. Iznebil se je ni ves teden. To je pri njem napravilo blagodejno reakcijo. Nilovu se je povrnil večji notranji mir in samozatajevanje. Čudil se je sedaj svojemu postopanju, ko je prečital na mizi pozabljeni listek . . .

In od tedaj Nilov tudi v svojih spisih ni zapisal več besede »prekrasno« . . .

(Prevedel A. B.)

Ljubica, nič se ne jokaj . . . !

Ljubica, nič se ne jokaj.
škoda za tvoje oči;
nič ne glej v blede mi lice,
ven se v življenje ozri!

Ljubica, nič ne prisegaj,
da me ne zabiš nikdar,
saj ti si mlada še, mlada,
sije življenja ti žar.

Klinčki vonjajo na vrtu,
slak na hladnici cveti . . .
Ljubica, nič se ne jokaj,
škoda za tvoje oči!

In ko na naši hladnici
zopet razcvete se slak,
spet tvoje vroče poljube
tih poslušal bo mrak.

Mladen Mladenov.

Zarja.

In v zapuščeno dušo mojo
mi jutra posijal je žar . . .
To belo je obličje tvoje,
oči je tvojih živi čar.

Ti sama si mi zarja nova,
ti sama si pregnala noč . . .
Jasni, daní se spet obzorje
in svet je krasen ko nekoč.

V dno duše zvon velikonočni,
tvoj govor mehki mi zvoní . . .
Glej, vstajam k novemu življenju
in nove čutim spet moči.

Ilja Muromec.

Pesnik fra Grga Martić.

Ob osemdesetletnici njegovega rojstva dne 5. februarja.

Za »Ljub. Zvon« spisal Veljko Obradov. (Bosna.)

I.

es južnoslovanski svet se pripravlja, kako bi dostojneje proslavil osemdesetletnico rojstva svojega dičnega pesnika fra Grga Martića. Tudi Slovenci naj se pridružijo temu slavu pesnika, čigar delovanje je bilo posvečeno slogi južnih Slovanov. To je kulturni ideal, za katerim težimo, odkar smo se literarno probudili.

Kakor so veliki možje vseh narodov in časov sami sebi postavljali spomenike, veličastnejše in krasnejše, nego bi jim jih mogla postaviti človeška roka umetnica na izpodbujo zahvalnega potomstva, tako je i hrvaški pesnik, oduševljeni blagovestnik sloge med Hrvati in Srbi, fra Grga Martić, izgotovil sam sebi spomenik, kateri mu bode razširjal slavo in ponos po vseh krajih hrvaškega naroda. In ravno radi tega je vredno, da se nekaj napiše in priobči v slovenskem kulturnem glasilu »Ljubljanskem Zvonu« o življenju in delovanju tega hrvaškega pesnika v XIX. veku, kateri spada v vrsto prvih mož posestrim dežel hrvaških. Tako bode bratski slovenski narod, dasi le v malih črticah, spoznal moža, katerega je porodila tema, ali katerega je blaga usoda in njegova darovitost in energija vendar o pravem času osvobodila teme in ga razsvetlila, da sam zasveti i vrstnikom svojim i potomstvu.

Nestor-pesnik Martić se je porodil dne 5. februarja leta 1822. v selu Rastovači blizu Posušja, to je v Ljubuškem kotaru. Očetu mu je bilo ime Grga, a sam je dobil na krstu ime Mato in je to ime zamenil z očetovim, ko je stopil v red svetega Frane.

Pesnik Martić ni zagledal prve svetlobe v naobraženi in bogati obitelji, ampak v preprosti kolibici kot kmečki sin. Toda tej kolibici je Bog podaril srečo, da je iz nje izšel človek, kateri si je s svojim neumornim trudom in delom pridobil za hrvaški narod več zaslug negoli mnogi sinovi hrvaških velmož. Leta 1834. je prišel Martić v samostan Kreševo, kjer je ostal do leta 1837. Ker je bil zelo nardarjen pa tudi marljiv, so ga sprejeli v red franjevske, in tako je prišel leta 1837. v požeški gimnazij, da bi nadaljeval svoje nauke. Ko je tudi tukaj dovršil z odličnim uspehom vse do šestega gim-

nazijskega razreda, so ga prestavili v Zagreb, da se ondokaj uči modroslovja. To je bilo leta 1839. V Zagrebu je pridno izpolnjeval svoje dolžnosti, to je dolžnosti dijaka; a poleg svojih nauk se je živo zanimal tudi za ilirsko gibanje. Občeval je, kadar je le mogel in utegnil, z možmi, kateri so bili na čelu temu gibanju, a osobito z Ljudovitom Gajem, Babukićem i Šulkom, kateri so kazali največ naklonjenosti in ljubezni do dijakov iz Hercegovine in se trudili sprijateljiti jih z novimi idejami, katere so do onih dob bile tuje in neznane tudi v samih svobodnih hrvaških in srbskih deželah, a kako da bi bile znane v Bosni in Hercegovini, koder je gosta tema neznanja prekrivala vse stanove. Ilirstvo tako prešine in pridobi zase mladega Martića, da je takoj, kakor je bil od narave pesnik, začel zlagati pesmi s podpisom »Ilir iz Hercegovine«, »Ljubomir Hercegovac«, »Radovan« itd. Prvo svojo pesem je priobčil v »Danici« pod naslovom »Zahvalnica bosanskih fratara maršalu Lavalu Nugentu«, ko je ta-le ponudil bosanskim fratrom za semenišče svojo grajščino Dubovac pri Karlovcu leta 1840.

Dasi Martić ni ostal dolgo v Zagrebu, ker je že leta 1840. po zaključku ogrskega sabora (*consilium Hungaricum*) moral zapustiti Zagreb in oditi v Stolni Beli grad, da se posveti bogoslovskim naukom, vendar se je toliko oduševil za narod in delo i z besedo i dejanjem, da je od onega časa pa do današnjega dne, ko se je izmučen od dolgotrajnih in težkih naporov moral zateči v samostanske zidine Kreševa, vedno bedel in deloval za blagor zapuščenega naroda svojega v tužni mu domovini Hercegovini. Martić je dovršil bogoslovne nauke leta 1844. Že leta 1847 je postal duhovni pomočnik župe v Žepču, a izza treh let — 1850 — je bil premeščen v Sarajevo kot župnik. Zares, to je bilo veliko odlikovanje za mladega fra Martića, da bode katoliški župnik v glavnem mestu Hercegovine, a to v času, ko je Omer paša Latas gospodoval Bosni in Hercegovini. Martić je razumel pridobiti si z diplomatskim delom svojim simpatije tega poturčenjaka (poturice) ter tako uspešno dolovati za svoj red in svojo čredo.

V Sarajevo je ostal Martić do leta 1854., toda že leta 1856. se je zopet povrnil v Sarajevo kot župnik. Ves čas ni zanemarjal svojega privatnega dela in se je trudil, da se čim bolj utrdi osobito v francoskem jeziku. Ko pa so mu začele dohajati vesti o raznih neizgovestih raje v Hercegovini, o junaštvu tlačene raje, navdahnjen po vili pesnikinji, začel je tudi on v duhu narodne junaške poezije opevati junaška dela svojih rojakov. V tem času je izpeval prvi svoj epos:

»Drago Obrenov«. Nato je spisal svoj drugi epos »Luka Vukalović i boj na Grahovcu« in veliko epsko pesem »Bojevi turski i crnogorski«. Težavnejši dnevi so napočili za Martića, ko je moral mirno selsko življenje zameniti z bučnim in nesigurnim v sedežu turske uprave za Bosno in Hercegovino — leta 1863. Od tega leta pa do konca leta 1878. je ostal Martić v Sarajevu. Martić je tačas bil često v smrtni opasnosti, a osobito leta 1867., ko si je nakopal nemilost vezira Topal-Osman paše. Ker se je bal hišne preiskave, je skril v žitnico epsko pesem »Osmanido«, v kateri je verno opisal kakor slaba tako tudi dobra svojstva tega vezira. Te pesmi ni več našel. Obžalovati nam je to izgubo, ker je to po mnenju samega pesnika njegovo najboljše pesniško delo in bi, da je imamo pred seboj, bilo še večji svedok njegove pesniške veličine nego je zbornik njegovih eposov, kateri se imenuje »Osvetnici«.

Martićevim junaškim pesmim, katere so spevane v duhu narodne junaške poezije, zagotovljena je slava v hrvaški književnosti. Te vrste pesmi so, kakor rečeno, »Osvetnici«. Ostala dela Martićeva so znana po svojih posebnih imenih. Nesmrtnost so pa Martiću izvojevali edino njegovi »Osvetnici«, dočim bi po ostalih svojih delih bil samo »mediocris poeta«, a ne veliki pesnik ali, kakor nekateri hočejo, svetovni pesnik. Kakšni so torej »Osvetnici«, ki so temelj Martićeve nesmrtnosti slave?

(Dalje prihodnjič.)

Večerna romanca.

Davi tam na tihi vasi peli fantje so glasno. Trije fantje, mladi fantje tako pesem si pojó:	Druga deva črnooka smrti čaka in želi — — mi pa jo že naučimo ljubiti mladostne dni . . .
»Tam za gričem, za gozdičem hiša bela nam stoji, v hiši beli osameli bivajo nam ljube tri.	»Tretja deva, deva blede plaka po zgubljenih dneh — mi pa damo ji odvezo za njen ne storjeni greh . . .
»Prva deva plavalaska hoče iti v samostán, a mi fantje, mladi fantje, se postavimo ji v bran.	»Tam za gričem, za gozdičem hiša bela nam stoji, v hiši beli osameli naše bodo ljube tril«

Nataša.

Književne novosti

Dr. Franz Prešeren, *Deutsche Gedichte*. Gedruckt und verlegt Laibach 1902 bei Ig. v. Kleinmayr u. Fed. Bamberg. — Kaj naj vzamem pri tej knjižici pod kritično lupo? Ali Prešerna kot nemškega pesnika? Ali slovstvenega zgodovinarja, ki je izdal navedeno zbirko nemških Prešernovih poezij? Ali, kakor po stari šegi, papir in tisk? V prvem oziru bi imela kritika izdatno zamudo in zgrešila bi glavni svoj smoter. Prišli bi tudi nekako v konflikt s priznanim, četudi ne posebno modrim pregovorom »*De mortuis nil nisi bene*«. Kajti pri vsej pobožnosti, s katero se približujemo Prešernovemu geniju, ne moremo tajiti, da ni vse sijajno, kar se tu pod njegovim imenom solnči. Zgodilo se je Prešernu glede nemščine pač tako kakor Goetheju glede francoskega jezika. »*Soll ich französisch reden?*« je pisal iz Geneva »*eine fremde Sprache, in der man immer albern erscheint, man mag sich stellen wie man will, weil man immer nur das Gemeine, nur die groben Züge und noch dazu stockend und stotternd ausdrücken kann*«. S tem nočem nikakor trditi, da Prešeren ni bil zmožen, pesniti v nemškem jeziku, dasi tudi v gramatikalnem oziru ni vse vzorno. Primeri kitico »*Ihn nahm hinweg ein einz'ger Blick, ihn bringt nicht wieder kein Geschick*« (str. 7) ali prvi dve kitici soneta na str. 15. »*La grammaire, qui sait régenter jusqu'aux rois*« pravi, če se ne motim, Molière nekje. No, Prešeren je semintja pokazal, da stoji tudi v tem oziru nad kralji. Toda tega mu nočem očitati, kajti vobče se moramo čuditi, kako gladko razmeroma je tekla vezana nemščina izpod Prešernovega peresa. In tudi izražene misli, vsebina nemških izvirnikov se smejo meriti z marsikaterimi ustvaritvami sodobnih nemških romantikov. Toda ravno to mi moti uživanje teh pesmi, da me preveč opominjajo na »gojiteljico«, kakor imenuje Prešeren nemško kulturo v sonetu »*Des Sängers Klage*«. Dasi je tudi v slovenskih pesmih marsikaj, kar je vzraslo na tleh nemškega romantizma; slovenski jezik, zlasti pa njega domači gorenjski kolorit nas odpeljuje iz Weimara in Jene tje gori »v srčno, drago vas domačo«, v krasno solnčnato Prešernovo domovino. In tako nam pristna narodna barva Prešernovega jezika v nekaterih pesmih pokriva tuje ideje, tuje misli ali vsaj tuje inspiracije, kar je seveda glede nemških poezij izključeno. Sicer je pa ravno dejstvo, da nam Prešeren kot nemški pesnik ne ugaja tako kakor kot slovenski, sijajno izpričevalo za to, da je bil vendar eminentno slovenski pesnik.

Toda dosti o tem! Ni umestno govoriti o nemškem pesniku Prešernu, temveč o slovenskem Prešernu, ki je ustvaril tudi par nemških poezij. To se pravi: omenjena zbirka ima za nas vrednost, ker je to pesnil naš največji lirik pretekle dobe, torej relativno, individualno, osebno vrednost. Zbirka bi bila torej v prvi vrsti le zanimiva, literarnozgodovinsko zanimiva, če bi ne bile skoraj vse tukaj priobčene pesnitve že objavljene v Vidičevi nemški izdaji Prešernovih poezij.

Tako nam pa Pintarjevč zbirka ni mogla prinesiti veliko novega, in zato se nam tudi ne vidi potrebno, oceniti posebej delovanje izdajateljevo.

Da je zunanja oprema knjižice elegantna in lepa, ni treba poudarjati pri tiskotvoru, ki nosi Bambergovo tvrdko na čelu.

Dr. Gojmir Krek.

Zofka Kveder: *Ljubezen*. 1901. V lastni založbi. Tiskala tiskarna »Edinost«. Cena K 1:60. Zofka Kveder je stopila z novo knjigo pred slovenski svet. Celi knjigi je predmet *Ljubezen*! . . .

Ako čita človek naslov »*Ljubezen*«, pričakuje skoro, da ga čaka v knjigi vrsta himen, vrsta slavošpevov na zmisel in pomen tega mogočnega čustva. No, kaj takega nam gospodična Zofka Kveder ni nameravala podati. Njej je bilo le na tem, da nam pokaže različne strani ljubezni, včasih take strani, ki se v življenju navadno prezre . . .

Ne samo pri nas, tudi drugod se je gledalo zadnje čase skoro izključno na to, kako obdelava ta ali oni pisatelj svoje predmete. Kdor je bil izvirnejši, nenavadnejši v tem oziru, ta je veljal za večjega umetnika, pri tem pa se je često zamenjavala umetnost z afektacijo. Tudi gospodična Zofka Kveder je v svoji knjigi »*Misterij žene*« še malo preveč hlatala po izvirnosti v obliki, in to je bilo deloma krivo, da se je izrekla o knjigi obsodba, katere po mojem mnenju ni zaslužila. Vsekakor bi se bilo dalo v knjigi to in ono pohvaliti. V zbirki »*Ljubezen*« je oblika mnogo enostavnejša, da, bojim se, da je zašla pisateljica hipoma v nasprotni ekstrem in da je zdaj oblika, katere se poslužuje, preenakomerna. Dramatiška oblika je včasih jako umestna in ima to prednost, da nam stavi vse mnogo živjeje pred oči nego pripovedna, nikakor pa ni prikladna za vse predmete. Tako se vsaj meni zdi, da bi se bil dal sujet precej prve piece »*Tu je oči*« obdelati na drug način mnogo bolje. Ta proizvod, dasi lep v nekaterih posameznostih, mi sploh ne ugaja posebno. Moža Vandinega jaz ne razumem prav. Njegova žena žaluje po umrlem otroku, a on pride ter ji razodene, da ima sina, kateremu mati je neka služkinja — precej čudna ženska, ki niti noče vzeti očeta svojega otroka za moža, menda zato ne, da ima lahko otroke še z drugimi. — Ali misli pisateljica, da mož ženi kaj takega tako lahko razodene? . . . Dva znanca, lahko rečem, dva prijatelja sem imel, ki sta si v podobnem položaju vzela življenje od sramote! Mož ne more nikdar vedeti, kako njegova žena sprejme tako vest. Preveč se tvega s tako samo-obtožbo! Da se stori kaj takega, za to morajo biti posebni tehtni razlogi, z drugimi besedami, stvar mora biti motivirana. »Pa saj so razlogi!« poreče morda pisateljica. »Vanda žaluje po otroku, njen mož ji hoče nadomestiti to izgubo s tem, da ji dovede drugega, tudi svojega otroka!« Nekaka tolažba naj bi bila torej to za ubogo mater? . . . Ah, v tem se Vandin mož moti in pisateljica z njim!

»*Zimsko popoldne*« je prizor med dvema visokošolcema — trpinoma. Ta prizor pravzaprav ne spada v knjigo, ker ne igra *Ljubezen* v njem nikake prave vloge. Predmet je star, obrabljen. A pisateljica ga je porabila za to, da je izrekla nekaj prav lepih, izvirnih misli.

»*Pri branjevki*« — v tem prizoru nam je hotela pisateljica pokazati, da bije včasih tudi v prsih preproste ženske plemenito srce, dočim se pri takozvanih izobraženih često pogrša.

»*Strti*« — ta črtica je ena najboljših v zbirki. Sicer se nahaja v njej semtertja kaj pretiranega. Da bi bil mogel kak doktor konstatirati, da je prišlo dete vsled moževne krivde mrtvo na svet, se mi ne zdi samo neverjetno, temveč naravnost nemogoče. Ako prezremo to malenkost, moramo reči, da je posegla pisateljica s to črtico globoko v življenje.

»*Pravica do življenja*« je drama v štirih dejanjih, v kateri pa pisateljica v uvodu sama pravi, da ni bila pisana za oder. Stvar pri tej drami je

ta, da ji nedostaje dejanja. Preveč razblinjena je. Ako bi bila pisateljica to, kar nam je nameravala s to dramo povedati, združila v en sam akt, bi bil učinek vsekakor večji.

Po mojem mnenju tudi povest ne sme biti brez vsega dejanja. Zakaj? . . . Zato, ker se življenje najbolj razodeva v dejanju, in ker nam je pravzaprav le iz dejanja mogoče posneti človeške misli in čustva! . . . Res, tako zvana duševna analiza je nekaj lepega, če je istinita — toda kje je tu kontrola! Pisatelj nam podaja duševno analizo le na dva načina lahko: ali tako, da se poglobi v situacijo svojega junaka, ali pa tako, da z ostrimi očmi opazuje človeške značaje, motri delovanje posameznikov ter jih prouči tako natanko, da dela iz njih početja lahko zaključke glede njih duševne razpoloženosti. Zato pa dejanje tudi v povesti ni tako postranska reč, kakor mislijo nekateri. Pravo razmerje med zunanjim dejanjem in duševno analizo je pač tudi eden glavnih pogojev za vsak leposloven umotvor! . . . Še manj nego povesti se more pogrešati dejanje pri drami.

Da starši iz sebičnih namenov silijo hčer, da bi vzela neljubljenega moža, je nekaj starega. A to niti ni glavna stvar v drami. Poglavitno ulogo igra tu bratova ljubezen do sestre. Kdo ve, če bi ne imela ta drama tudi na odru uspeh, ako bi bilo dejanje, ki je zdaj porazdeljeno v štiri akte, bolj kondenzirano in koncentrirano! . . .

Najboljša stvar v zbirki je po mojem mnenju zadnja, t. j. enodejanka: »Ljubezen«, o kateri pravi pisateljica, da bazira na isti ideji kakor drama »Pravica do življenja«. Meni se vidi, da je »Ljubezen« nekak »gegenstück« ravnokar omenjene drame.

No, »Ljubezen« ni tako brez vsega dejanja in ni tako zgolj le okostje, kakor misli pisateljica! Odveč je v igrici morda oseba Brankova, pa stari Koder in njegova žena naj bi se malo bolj razločevala v svojem mišljenju in govorjenju. Sicer trdijo, da si postaneta mož in žena, ako živita dolgo let skupaj, celo po licih podobna. A vselej to gotovo ni res in vsekakor bi bilo bolj dramatiško, ako bi se stara dva ne odločila oba tako naglo umreti. Na ta način bi se nijno započetje, ki pride zdaj nekoliko nepričakovano, lahko še bolje motiviralo. Vsekakor je pisateljica na ta svoj proizvod lahko ponosna! Konec ni samo izviran, ampak tudi v resnici krasen. Tista pretrgana, smrtna molitev na koncu pretresa človeka. . . .

Prav od srca želim, da bi Slovenci prav pridno segali po knjigi ter se izkazali tako hvaležne neumorno delavni pisateljici, ki je dokazala že večkrat, da je umetniški talent, od katerega pričakujemo še mnogo lepih stvari.

Dr. Fr. Zbašnik.

Jakob Dimnik: Avstrijski junaki. 17 podob. Založil pl. Kleinmayr & Bamberg. Ljubljana 1902. Cena? — Ta 117 strani obsegajoča knjiga je vse hvale vredna, ljudskim šolam kakor nalašč došla. Opisani so v njej po raznih virih N. Salm, J. Kacijanar, Ž. Herberstein, H. Turjaški, A. Turjaški, N. Zrinjski, R. Starhemberg, J. Sobienski, K. Lotarinški, Montecuccoli, E. Savojski, Lavdon, J. Vega, A. Hofer, Nadvojvoda Karel, maršal Radecki, nadvojvoda Albrecht, admiral Tegethoff, b. Kuhn in b. Čehovin. — Pridejanih je 15 bojnih junaških pesmi, največ narodnih, ena poslovenjena in ena Aškerčeva (»Mea Kulpa«). Učitelji pa tudi odrasla mladina bodo to knjigo gotovo s pridom rabili.

S. Rutar.

Dostavek uredništva. Mi menimo, da naj se današnji mladini postavljajo za vzornike pač tudi tisti možje, ki so si za razvoj človeške kulture pridobili zaslug na mirnem polju znanstvenega, umetniškega in humanitarnega dela sploh. Učenjake, iznajditelje, mislitelje in epohalne pisatelje ter človekoljube vseh narodov in časov — take duhove mora poleg vitezov meča seveda tudi dobro poznati naša mladina v XX. stoletju! Pričakujemo, da se izda kot dopolnek in pendant še knjiga v našem zmislu.

Slovensko-amerikanski koledar za l. 1902. Založilo in izdalo uredništvo »Glasa Naroda«. VIII. letnik. New-York. Natisnila pl. Kleinmayr & Bamberg. Vel. 4°. 88 str. Lep koledar so izdali naši ameriški rojaki za tekoče leto! Poleg navadne koledarske vsebine ima knjiga vse polno zanimivega čtiva, tako da koledar ni primeren samo za naše prekomorce, nego tudi za nas v stari Evropi. Gospod Trstenjak je temeljito opisal našo belo Ljubljano v narodnem, socialnem in kulturnem oziru ter dokazal, kako se naše mesto lepo razvija izza potresa. Članek je bogato ilustriran. V uvodu temu članku je opisal pisatelj pravega ustvaritelja moderne Ljubljane, g. župana Hribarja, čigar portret prinaša koledar. Poleg Trstenjakovega članka čitamo ilustrirani opis razstave v Buffalu izpod peresa gospod Zmagoslava Valjavca. Gospod Kristan je objavil »Sprevednikovo povest« in »Lakoto«. Za tem čitamo še več zanimivih črtic iz ameriške domovine, letno kroniko itd. »Slovensko-amerikanski Koledar« je dika vsakega slovenskega salona. Cena 1 krona.

Novi akordi. 4. številka. Januar. Urednik dr. Gojmir Krek. Založnik L. Schwentner v Ljubljani. — Ob novih akordih čitamo tudi v tem sešitku nova skladateljska imena. Ponašati se sme dr. Krekov glasbeni zbornik, da kliče z vsakim sešitkom na dan nove ustvaritelje domačih akordov. Karel Jeraj je eden izmed teh novih, spesnil je z živim temperamentom gondoljero za klavir »Lepo Vido«, melodijozno skladbo, stremečo po sijajnem hrupu in topečo se ob patetičnih izrazih v valovih srčne strasti. Delo ljubeznive hipne invencije je Josipa Procházke »Barkarola« za klavir, drobna skladba prijazne melodičnosti. Isti skladatelj podaja v tem sešitku še »Nokturno« za gosli in klavir, tožno zabarvano, drhteče ob akcentih boli v opojenosti hrepeneče duše. Čutapolna pesem noči je tudi dr. Gojmira Kreka solonapev »Prošnja«. Zvesto in kongenialno se naslanjajoča na besedilo prelepe Lenanove pesmi, budi skladba ono divno razpoloženje, ki se gane v duši ob miru in milobi sanjave noči. Nagajivost je temeljni značaj Oskar Devovemu solonapevu »Mak«, umerjena razposajenost ljubkuje v njem z dobrodejnim humorjem; skladatelj-novinec je ustvaril v »Maku« simpatično, neprisiljeno skladbo vesele fakture. V zboru dr. Gojmira Kreka »Idila« za mešan zbor se zrcali fino stiliziranje, iz Frana Koruna četverospava »Potrkali na okno...« pa se glasi pristni narodni ton. Mojstrski je Antona Foersterja moški zbor »Povejte ve planine«, odlikuje ga enotnost koncepcije, in učinkljivo vzgrajen je eden najboljših in najlepših njegovih zborov. Tudi organisti najdejo v tem sešitku prispevek k svoji literaturi Ignacija Hladnika krepko se glasečo, gladko izdelano »Fugo« na Nedvčdovo mašno temo »Srca k Tebi povzdignimo«.

Dr. Vladimír Foerster.

Album slovenskih napevov. 50 slovenskih narodnih napevov za klavir priredil Fran Gerbič. II. zvezek. L. Schwentner v Ljubljani. Cena 3 K.

Kdor hoče umetne cvetlice narediti ali divje rastline kultivirati, temu je treba nežne, čuteče roke in bistrega očesa za naravo. Isto velja glede umetnika, ki izkopava melodije iz domače zemlje, da jih presadi v bajno blesteči vrt umetne umetnosti. Malo komu se to posreči, ne da bi mu mogli oporekati to ali ono. Ali ostanejo napevi pod umetnikovimi rokami tako divji, kakor so vzrasli tam zunaj na kmetih, ali jim vzame umetnik preveč onega pristnega, svežega parfuma, po katerem diši naravna narodna glasba. Med tema dvema sirenama je težko najti pravo pot. Profesor Fran Gerbič ima posebno spretno in srečno roko za obdelovanje narodnih melodij. On jim ne vzame nič od njihovega priprostega značaja, in vendar se nahaja semintja marsikatera lučica, ki daje celotni sliki bolj distingvirano, moderno barvo. On pomaga pri harmonizaciji, kar je edino pravilno stališče glede priredb narodnih motivov. Mogoče, da bi bil smel postopati v tem oziru še bolj samostojno, bolj emancipirano od narodnih harmonizacij. Vsaj glasbeni sladostniki to morda na nekaterih mestih žele. Glavna stvar pa je, da je srednje izobraženo občinstvo z delom zadovoljno. Kajti ne zgornjim desetim tisočim, temveč malim ljudem v umetnosti je namenjena ta zbirka. Srednji muzikalni stan pa bode imel z II. zvezkom albuma isto veselje kakor s prvim, ki je doživel lani drugi natisk. *Quelle affaire pri nas Slovencih!* Torej če zabeležimo, da je drugi zvezek Gerbičeve zbirke po istih načelih in v istem duhu urejen kakor prvi, dali smo mu dovolj priporočil na pot. Naj g. Gerbič zaslužno svoje delo nadaljuje. Slovenski pianisti in pianistinj mu bodo hvaležni.

Dr. Gajmir Krek.

Koncert »Glasbene Matice« v proslavo 60letnice skladatelja dr. Antona Dvořáka, častnega člana imenovanega zavoda, dne 5. januarja t. l. Program je imel bolj instrumentalen nego vokalen značaj; obsegal je večinoma orkestralne točke ali vsaj večinoma točke, pri katerih je stal orkester v ospredju. Priznavamo hvaležno obzirnost na občinstvo in dobro željo, da bi se naši poslušalci seznanili tudi z najnovejšimi instrumentalnimi deli mojstra Dvořáka. Razen tega je bilo nastopanje en masse na zunanje opravičeno s slavnostnim namenom tega koncerta in z dejstvom, da je Dvořák vendar v prvi vrsti instrumentalist. Torej vodstvo »Glasbene Matice« nam je predstavilo Dvořáka kot programnega glasbenika. Igrali so simfonični pesmi »Divja žena« in »Golobček« ter uverturo »Karneval«. Prvi dve kompoziciji sta programni skladbi s programom, tretjo moramo smatrati za programno kompozicijo brez programa; vsa tri dela se pa odlikujejo po izredni duhovitosti, bogatih melodičnih mislih, finem koloritnem okusu in mojstrski instrumentaciji. Temu mora celo zagrizeni nasprotnik ultraprogramne glasbe pritrditi.

Kdor ljubi glasbo kot tako, torej absolutno glasbo, temu bo ouvertura »Karneval« najbolj pri srcu. Dvořák slika v tej ouverturi, katero je Hanslick izvrstno imenoval »škrlatno uverturo«, v nasprotju k »svetlo zeleni« uverturi »V naravi« veselo šumeče, strastno hrepeneče pustno življenje v blestečih bengaličnih ognjih. Med hrupno gibanje pa vpleta kot krassen nežen kontrast ljubezensko šepetanje dveh zaljubljenec, melodiozen srednji stavek poln poezije, v katerem pojejo gosli v sočnatih legah najprisrčnejšo milostinko. V tej ouverturi dokazuje Dvořák, da je resen umetnik, ki se je veliko naučil, da pa pri vsej akademični učenosti ni izgubil naivnosti in svežosti glede ustvarjanja melodij.

Kdor išče v skladbah duhovitih posameznosti, ta je imel gotovo svoje posebno veselje na »Divji ženi« in na »Golobku«. Dvořák nam je podal v tej simfonični pesmi programno glasbo v najboljšem zmislu besede, torej glasbo brez hipermodernih ekstravaganc in brez otročjih igrac. Vse kaže mojstra v iznajdbi melodij in zanimive ritmike.

V baladi »Golobček« je narisano življenje hudobne ženske po smrti svojega moža, katerega je zastrupila. Nenaravnih ritmičnih ali melodičnih, osobito pa abstruznih onomatopoeičnih pikanterij iščeš po Dvořákovih partiturah zastonj. Tam ni nič profesionalnega, pa tudi nič specifično virtuosnega.

Med temi orkestralnimi deli je pel dvorni operni pevec, g. Fran Pacal, arijo iz Dvořákovske opere »Dimitrij« s spremljevanjem orkestra, par pesmi ob spremljevanju klavirja in z gospodično Miro Dev 3 dvospeve, med njimi tudi enega iz oratorija »Sveta Ljudmila«. Gospod Pacal ima gladek, dobro izšolan, dosti obsežen organ in prednaša z umetniškim okusom. Pesmi poje kakor Gregorčič nežno, milo, žensko. Pacal je lirik, krepkih dramatičnih akcentov se izogiba. Da je bila gdč. Dev na svojem mestu, ni treba poudarjati. Za debelo orkestralno spremljevanje pa je bil njen glas prenežen, premajhen, preveč en miniature: Lev, ki položi svojo težko šapo na milo igrajočo se mačkico.

Na koncu koncerta je pel pevski zbor »Glasbene Matic« 2 Dvořákov mešana zbora, in sicer à capella »Padle so pesmi v dušo mi« in s spremljevanjem orkestra »149. psalm«; vse kakor navadno precizno, natančno in vestno sledeč intencijam dirigenta, oziroma skladatelja.

Kakor zbor je vodil g. prof. Hubad tudi vojaški orkester k častni zmagi. Čudili smo se, da more civilen dirigent pri vojaških instrumentalistih v kratkem času toliko lepih uspehov doseči. Javnost izreka g. prof. Hubadu srčno hvalo za vestni trud, s katerim pripomaga koncertom našega prvega glasbenega zavoda do tolikega občnega ugleda.

Dr. Gojmir Krek.

Koncert Emanuela Ondříčka. Mlad virtuos na goslih se je predstavil dne 11. januarja Ljubljani, 19letni Čeh Emanuel iz umetniški že proslavljene rodovine Ondříčkov. Vsem dobro znani virtuos Francíšek Ondříček mu je najstarejši brat, pa tudi drugi brat Karel, živeči v Bostonu, je virtuos na istem glasbilu, na goslih, ki so pripomogle imenu Ondříček do one veljave, ki ga ima danes. Redek primer pač, da vzgoji ena rodovina v bratih kar tri enakovredne umetnike.

Mladi Emanuel Ondříček je absolviral svoje glasbene študije stoprav pred letom dni, bil je gojenec praškega konservatorija, učenec prof. Otok. Ševčíka. Profesor Ševčík, star 50 let, je sedaj 10. leto na praškem konservatoriju. V mlajših letih sam koncertujoč virtuos, je prišel l. 1874. v Rusijo, kjer je ostal do l. 1892. kot učitelj in pozneje vodja, organizator in reformator Kievskega konservatorija. Ševčík se je proslavil v tej dobi kot neprecenljiv pedagog, ki si je ustvaril lastno učno metodo. Metodo to uveljavljajo ob pedagoških učnih delih, ki jih je Ševčík izdal, tudi na konservatorijih v Berlinu, na Lipskem, v Hamburgu, v Parizu, Londonu in New-Yorku; znano je danes Ševčíkovo ime kot najboljšega izmed živčih evropskih pedagogov igre na goslih.

Svojo pedagoško zmožnost je dokumentiral Ševčík, sedanji praški profesor, vidno ob dejstvu, da je poslal v svet tekom zadnjih 3 let kar tri virtuozе, vsemu svetu že predobro znanega Jana Kubelika, Emanuela Ondříčka in lani Jaroslava Kociana.

Trojica nadarjenih teh Ševčikovih učencev poletava sedaj po širnem svetu, Kubelik si pridobiva ravnokar vesoljno Ameriko ob nečutenem uspehu, in posetil je izmed njih drugoimenovani, Ondříček, našo Ljubljano. Virtuoznost njegove igre je vzorna, presenčljiva in moški se že vede v samozavesti mladeniški umetnik. Krepka moč mu doni izpod loka iz strun, in resnoba muzikalnega mišljenja se zrcali že sedaj v njegovi interpretaciji. Vse kaže to, da ne zaostane najmlajši Ondříček za bratom Frančiškom, ki si je ravno kot globoko čuteč muzik pridobil posebno slavo med virtuozi-violinisti. In morda Kubelik mladega Ondříčka prekosi po blesteči svoji, briljantno lahkotni in genialno okriljeni virtuoznosti, smemo biti prepričani, da bo Ondříčku, ko dozori v popolnega moža, pridobivala pozornost temeljitost tehnike, ki jo pa navdaja toplota globoko čutečega srca in življenska moč mislečega, tvorečega duha.

Spremljevalec na klavirju Charles Veyrych se je izkazal kot tak prav dobrega, pa tudi v dveh solistovskih nastopih je ostal kos svoji nalogi, srečno interpretujoč, in pridobil si je simpatije po fini, nevsiljivi svoji igri.

Dr. Vladimír Foerster.

Koncert čeških filharmonikov iz Prage dne 19. januarja t. l. Izpregovorila je k našim srcem češka glasba, izpregovorila je ob zvokih znamenitega, velikega orkestra čeških filharmonikov, ki so posetili belo Ljubljano v ponedeljek 20. januarja. Ploskanje, s katerim je nazdravljalo občinstvo izvršujočim glasbenikom, je bilo neprisljen hvalospev iskrenega navdušenja, tako toplo, soglasno in odkritosrečno podano, da je pretreslo po svoji mogočnosti pač i priznanja vajene koncertante. Živo ostane v spominu vtisk, ki ga je vzbudil sijajni koncert čeških filharmonikov, in zagotovljene ostanejo simpatije temu orkesterskemu združenju, kadarkoli poleti nazaj v Ljubljano k ponovljenemu nastopu.

Na temelju koncertnih prireditev opernega orkestra »Narodnega divadla« v Pragi sloneč, je češka filharmonija mlado združenje, obstoječe v sedanjem sestavu stoprav od oktobra l. l. V svoji sedanji organizaciji se je to združenje osamosvojilo od Narodnega divadla in hoče služiti v naprej kot samostojna korporacija, da širi doma in ob potovanju po tujini češko glasbeno literaturo. Vodja je češkim filharmonikom Ludvík Vítězslav Čelanský, resoluten, ognjevit mlad umetnik, znan tudi kot skladatelj modernega mišljenja.

Tehniško znanje, s katerim se ponaša orkester, je virtuosno, dokaz o tem je podala že prva koncertna točka, Smetanova uvertura k »Prodani nevesti«. Igrali so jo filharmoniki z vervo in z ognjem, ob katerem je kar izpreletavalo presenečenega poslušalca, taječe mu dihl in mameče ga z bleskom sijajne soigre. Grandioznost Smetanove simfoniške pesmi »Vltava« in Dvořákové splendidne uverture »Carneval« je dala orkestru priliko, pokazati mojstrstvo v stopnjevanju obsežne skale dinamiških nians, segajoče tja do najburnejšega, gromovitega fortissima, Fibichova divno nežna seljanka »V podvečer« pa je zvabila orkester k umetniški izrednemu poigravanju z najrahljšimi strunami svoje duše; ko mehki dihl poezije tajnostnega večernega mraka so splavali orkestrski toni v sanjavi pianissimo. V Dvořákoví dur-simfoniji, skladbi, klasičnih oblik, se je odlikoval orkester po tematiški precizni izvršitvi fraziranja in po poglobljenosti pojmovanja glasbenih krasov prelepe partiture. Dodali so hvalčnemu občinstvu v zahvalo valček iz Čajkovskega opere »Evgenij Oněgin«.

Koncert, poln sile in srčnosti, poln ognja in navdušenja, je svedočil o izborni organizaciji koncertujočega orkestra. V ospredju stoji skupina pihal kot najmočnejša opora vse moderne orkestrske umetnosti. Harmonija pihal je v svoji celoti krasno ubrana, po zvoku vzorno proporcionirana, tako da ne ruši enotnosti, ne v barvi ne v zvoku. Godala se vedejo elegantno, odlikujoč se pred vsem v violončelih po mehki soigri v kantileni, in tvorijo v hitrih pasajah zelo rutinirane skupine.

Z zanimanjem hočemo slediti daljnemu nadobudnemu razvoju umetniškega delovanja inteligentnega češkega orkestra, ki si je stavil idealno nalogo, popularizirati dragocenost češke glasbe po širnem svetu. Vest, da posetijo filharmoniki Ljubljano zopet še letošnjo spomlad, pa nas navdaja z zadovoljstvom, da je uzadovoljil tudi filkarmonike veliki uspeh, ki so ga dosegli med Slovenci.

Dr. Vladimir Foerster.

Slovensko gledišče

A. Drama. — 2. januarja so igrali Davisove »Katakombe« v Kesslerjevem prevodu. Katakombe — čuden naslov! — nam kažejo tisto socialno lestvo, po kateri plezajo uradniki kvišku s pomočjo protekcije, raznih, tudi ženskih spletk itd. Drama, pravzaprav vesela igra, je dobra satira iz birokratske srede, ima veliko ostrih značajev, zajetih naravnost iz življenja, pa tudi dosti — neverjetnosti, ki služijo samo za efekt. Jako spretno zna Davis ravnati s kontrasti. Igra, s katero se je naš repertoar obogatil, je bila skrbno uprizorjena. Vsi igralci, moški in ženski, so izvedli svoje vloge z umetniškim taktom, tako da smo bili popolnoma zadovoljni. — 18. januarja pa smo videli na slovenskem odru prvič Schillerjevo »Devico Orleansko«. To klasično-romantično tragedijo je bil prvič prevedel Koseski, toda njegov prevod je absolutno uporaben. Če čitaš Koseskega verzce, te vije zdaj krč, zdaj se moraš krohotati in od samega smeha jokati, ko vidiš, da ljubi Koseski nikoli ni znal slovenski. Tako brezvestno še nobeden slovenski pisatelj ni ravnal s svojim jezikom kakor Koseski Za oder je »Devico Orleansko« na novo in to dobro prevedel gospod Etbin Kristan. Tragedija se je vobče predstavljala prav dobro, posebno »Jeanne d'Arc« sama je bila popolnoma na mestu. Pri predstavi je tudi vsakdo lahko videl vse vrline in vse hibe Schillerjeve romantično-patetične Muze. Čisto nepotrebno je, da je Schiller prezrl zgodovinski fakt, da je bila Ivana sežgana na grmadi. Tragedija bi bila dobila s takim koncem seveda čisto drugo lice, a zgodovina se ne sme tako potvarjati in kvariti, kakor jo je kvaril Schiller! Za naš ukus tudi niso več tisti neskončni monologi. Ali v zvezi temu je snov sama veličastna in dostojna, da se obdela dramatično. Mislimo pa, da bi imela »Devica Orleanska« kot opera, ki bi jo uglasbil pravi mojster, lepši uspeh . . . Nečesa ne smemo zamolčati! Pri uprizoritvi »Devica Orleanske« je igrala tudi skopost veliko, a klavirno ulogo. Kadar se je govorilo o velikih množicah ljudstva, kukalo je na odru izza kulis

kakih petero ljudi! To je bila tista nešteta množica! Če se kaže klasična tragedija, naj se kaže tako, kakor treba! Od veličastnosti do smešne karikature je samo en korak. Ta ščedljivost ni več ščedljivost, nego gledišču samemu pogubna skopost. Dovoljujemo si nekaj predlagati. Kadar potrebujejo v praškem »Narodnem divadlu« veliko statistikov, predstavljajočih množico ljudstva, naprosijo razna društva — »Sokol« i. dr. — in ta društva pošljejo svoje člane, ki gredo v gledišče brezplačno statirat — iz golega rodoljubja. Ali bi ne kazalo tudi v Ljubljani kaj takega poskusiti? Prepričani smo, da bi se v vsakem društvu našlo po nekaj ljudi, ki bi šli za par minut na oder brez plače. Samo kostime bi moral deželni odbor pomnožiti. Dne 24. januarja so se ponavljali »Rokovnjači«.

Onjegin.

B. Opera. — Repriza »Smiljane« je bila slaba, in občinstvo po pravici s predstavo nezadovoljno. Zbor in orkester sta bila večkrat občutno narazen; zdelo se je, kakor da bi zbor že svoje uloge več ne znal. Solisti so bili pa prav dobri. Da bi se bila za reprizo (ki se je vršila šele več dni po premieri) odredila vsaj ena izkušnja, bi bila predstava lahko sijajno uspela kakor premiera, katero je kritika po zaslugi tudi prav pohvalila in ž njo k reprizi privabila tudi mnogo zunanjih poslušalcev, da je bilo gledišče napolnjeno. To je tudi dokaz, da naše slovensko občinstvo želi slovanskih oper.

Denarno vprašanje ne opravičuje, da v to poklicani faktorji ne poskrbe za dostojno predstavo reprize, makar bodi to tudi le operno delo skromnega domačega skladatelja, kajti sicer bi morali misliti, da se domače delo nalašč bagatelizira, kar pa vendar ne more biti namen slovenskega dramatičnega društva!

Verdijeva »Traviata« se je uprizorila z novo angaževano gospodično Ševčíkovo (Violeta) in gospodom Urichom (Germont), naslednikom umrlega Nollija. Res, opera je bila dobro nastudirana in skrbno uprizorjena, hiša polna, ali moralnega uspeha menda ni imela. Za Wagnerjev »Tannhäuser« in tudi za Vilharjevo »Smiljano« ne gre s »Traviato«. Gledišče ima vendar iz prejšnjih sezon dovolj čeških, poljskih, slovenskih, hrvaških oper, ki nas vsekakor bolj zanimajo in ki bi se dale gornjim bolje privrstiti. No, pa je že moralo tako biti, da je novoangaževana primadona g. Ševčíkova lahko nastopila v svoji najboljši ulogi. Gdč. Ševčíkova ima še dosti lep, bolj tenak, v srednji legi gibčen visoki sopran, ki pa v visokih legah zaostaja v čisti intonaciji; njena igra je dobro premišljena, v petju nastopa sigurno. Gosp. Urich (Poljak) ima izdaten visoki bariton; svojo ulogo je pel v italijanskem jeziku. V ostalem so tudi drugi solisti, zbor in orkester prav dobro pripravljeni, in opera je iztekla lepo gladko.

»Rigoletto« Verdijev je uspel pri premieri precej slabo. Zbor ni bil kos svoji ulogi. Gdč. Ševčíkova v »Rigolettu« ni ugajala. Poročevalec »Slov. Naroda« je grajal to predstavo. Prijel je v prvi vrsti prav trdo operni zbor, ki ne prihaja dovolj k izkušnjam in tako polovično pripravljen nastopa. Pravi vzrok tiči v pomanjkanju enotnega razumnega vodstva; pogrešamo občutno izkušenega intendant. Za časa, ko je bil g. Hubad intendant, je opera lepo uspevala. Da bi bilo potrebno, da se je gospodični Nedbalovi odpovedalo pred koncem sezone, o tem mi nismo prepričani! Posamezne solistovske moči se po našem mnenju premalo izrabljajo; gdč. Nočmi, izborna pevka, že davno ni nastopila!

Plačujoče občinstvo in čast slovenske opere zahtevata remedure; pevski material naše opere je jako dober in je svojo zmožnost pri različnih sijajnih predstavah pokazal.

L. Pahor.

Upodabljaljoča umetnost

Naša slikarja: I. Vavpotič in M. Strnen sta bila razstavila preteklega meseca par svojih slik. Vavpotič je bil izložil v Kollmanovem oknu več studij. — Strnen je razstavil pri Schwentnerju v jako diskretni daljavi neki damski portret, ki priča o lepem talentu slikarjevem. Samo škoda je, da slika nikakor ni dovršena, nego le bolj skicirana.

Med revijami

»Česká Revue«, ki jo urejata sedaj dr. E. Frida (pesnik Jaroslav Vrchlický) in dr. Rayman, se redno ozira tudi na druge Slované ter na nas Slovence. V prvi številki novega letnika poroča dr. Karasek pod naslovom »Prešerniana« o literaturi, ki je narasla povodom Prešernovega jubileja. Govori o ruskem prevodu Korševem, o Prešernovem albumu, o Vidičevem nemškem Prešernu ter o prevodih v poljskem jeziku. Končno pravi, da smo Slovenci s to Prešernovo literaturo lahko zadovoljni. — »Česká Revue« omenja naš »Ljubljanski Zvon« vselej z največjo pohvalo in ga prišteva k najboljšim slovanskim časopisom. — V 2. zvezku piše Třeštík o hrvaški folkloristiki; * * * studira finsko vprašanje in obsoja z nami vred rusificiranje Finov; Štefan Radič govori o gospodarski samostojnosti južnih Slovanov; dr. Karasek in dr. Prusík poročata o slovanskih časopisih in literaturah. V 3. zvezku piše pesnik in urednik J. Vrchlický duhovit uvodni članek o jubileju Carduccija in Lorma ter riše paralelo med obema pesnikoma. Naš dobri znanec Hoffmeister poroča za »Č. R.« o glasbi.

»Slovanský Přehled« pod uredništvom pesnika Adolfa Černega vsako leto bolj napreduje. Dopisi in članki se odlikujejo po temeljitosti in znanju. V prvi številki novega IV. letnika poroča urednik sam o »Ruski antologiji«, ki sta jo uredila in izdala Vesel in Aškerc, ter pravi, da se je ta zbornik popolnoma posrečil. »V tej knjigi dobodo Slovenci antologijo ruske poezije, s kakršno (antologijo) se mi (Čehi) ne moremo ponašati — piše g. Černý —. »To ni samo zaslužno, ampak tudi izvrstno delo, ki so ga izvršili pač pesniki!« — piše »Sl. Přehled« o »Ruski antologiji«. Čehi sami, pristavlja g. Černý, še nimajo take antologije, pa tudi drugi Slovani še nimajo enake knjige. — V prvem, tretjem in četrtem zvezku je znamenita razprava hrvaškega publicista St. Radića »Nejdokonalejší představitel slovanské myšlenky« (Jiří Křižanič). Zadnji zvezek je za nas Slovence še posebno zanimiv po članku M. Jame »O slovinském umění výtvarném«, ki se bo še nadaljeval. Pozornost duševnih voditeljev slovanskih zasluži tudi P. Nováka spis »O potřebě slo-

vanských narodopisů; zakaj »slovanske vědomí musí u nas i u všech ostatních Slovanů býti buzeno, pěstováno, rozšiřováno a všemožně podporováno«; zato mora vsak slovanski narod imeti poleg svojega lastnega narodopisa tudi narodopise o vseh drugih Slovanih. — Take knjige morajo prej ali slej za malo ceno tudi med naše slovensko ljudstvo. —/—

Splošni pregled

† Josip Nolli, operni pevec in odgovorni urednik »Slovenskega Naroda«, je umrl v 60. letu svoje starosti dne 11. januarja. Pokojnik je bil rojen v Ljubljani, študiral na Dunaju jus, ne da bi bil dovršil svoje študije. Ves navdušen za narodno stvar posvetil se je bil, imajoč krasen bariton, operi in gledišču. Za razvoj slovenskega gledišča ima Nolli neveljivih zaslug. Ko so se bile razmere v Ljubljani obrnile na slabšo stran in je nemškutarstvo dobilo premoč, odšel je Nolli po svetu ter peval kot operni pevec z najlepšim uspehom v Zagrebu, v Neapolu, Barceloni, v Odesi in v Kijevu. Povrnivši se leta 1890. v Ljubljano, je bil do svoje smrti režiser tukajšnje opere ter kot pevec njen steber. Svoj glas si je bil ohranil do svoje starosti; šele zadnje leto je bil začel pešati. Zadnja partija njegova je bil Tonio v operi »Pagliacci« . . . Josip Nolli je bil po svojem očetu italijanske krvi, kar se je kazalo tudi na njegovem temperamentu; sicer pa je bil čist značaj, dobra duša, iskren slovenski rodoljub, ki se ni sramoval idealov svoje mladosti. Časten spomin zaslužnemu opernemu pevcu Nolliju!

† Dragotin Jesenko - Doksov, uradnik banke »Slavije« in slovenski pesnik, je umrl tukaj dne 22. januarja ob 12½ popoldne za ščnom v 37. letu svoje dobe, ostavivši vdovo in sedmero nepreskrbljenih otrok. Pokojnik je bil porojen v Ljubljani, je obiskaval gimnazijo, ne da bi bil naredil maturo. Vstopil je bil pri banki »Slaviji«, kjer je služil do smrti. Jesenko je bil duhovit mož in je imel resničen pesniški dar, o katerem pričajo njegove precej številne pesmi, ki jih je priobčeval pod staroslovenskim imenom »Doksov«. (T. Doksov) v »Slovanu«, v »Ljubljanskem Zvonu« in drugod. Tudi prevajal je veliko (dram in libretov) za dramatično društvo. Da se je bolj harmonsko razvijal, bi bil imel nemara večjih uspehov. Zadnja leta je zvenela v njegovih pesmih satirska struna; življenske težave so ga pritiskale čimdalje bolj. Sicer pa je bil kot pesnik velik idealist, ki je visoko mislil o poklicu in pomenu pesniške besede. Slovenski jezik je poznal dobro; veliko njegovih pesmi ima pravo estetiško vrednost. Dobro bi bilo zbrati njegove raztresene poezije in jih izdati čim prej, ne samo zato, ker so zbirke vredne, nego tudi zato, da bi dobili njegovi nedorasli otroci majhen spomin po svojem očetu — od založnika . . . Pogreba v življenju skromnega pesnika Doksova se je bila udeležila dolga vrsta ljudi iz vseh slojev, zlasti veliko dam; na čelu so korakali uradniki banke »Slavije« s svojim ravnateljem, g. županom Hribarjem.

Javna predavanja v Ljubljani. Dne 12. januarja je predaval v »Mestnem domu« pred mnogobrojnimi občinstvom iz vseh slojev g. ravnatelj Šubic o bistvu električne moči na električnih železnicah s posebnim ozirom na ljub-

ljanski električni tramvaj. Svoje temeljito predavanje je pojasnjeval z risbam in električnimi eksperimenti. Znano je, da je g. Šubić strokovnjak v elektrotehniki. — Dne 19. januarja je govoril g. dr. Tavčar v »ženskem izobraževalnem društvu« o tematu »žena in javnost« ter dokazoval, kako potrebno je dandanes, da se naše ženstvo začne bolj zanimati za javne razmere v človeški družbi in da se ne sme več zapirati v svojo otroško sobo. Naše Slovenke naj bi posnemale ženstvo velikih prosvetljenih narodov, med katerimi igrajo ženske dandanes važno vlogo v politiki, literaturi, v znanstvu in v umetnosti. — Dne 26. januarja pa je predaval mestni fizik, g. dr. Kopřiva, o nalezljivih boleznih in sredstvih, kako se jih ubranimo. Jako aktualen predmet iz obče higijene! — Ponavljamo, da nas ta javna predavanja izredno vesele, ker je to resnično pozitivno delo na polju ljudske prosvete. Vivant sequentes!

Podporno društvo za slovenske visokošolce v Pragi se je ustanovilo pred kratkim v metropoli češki. Tako društvo je bilo poleg enakih društev v Gradcu in na Dunaju potrebno tudi za Prago, odkar študira na tamošnji češki univerzi čimdalje več slovenskih akademikov. Čehi so se poprijeli s pravo bratsko ljubeznijo dela in podporno društvo je bilo ustanovljeno: Pri prvi volilni seji so bili izvoljeni v odbor: Predsednikom nadinženir pri dež. odboru g. F. Tomšič, njega namestnikom dež. svetnik g. dr. Boh. Franta, blagajnikom, advokat gosp. dr. I. Ettel z Hvozdomilu, tajnikoma akad. slikar g. Jos. Germ in amanuensis univ. knjižnice g. dr. Ivan Žmavc; namestnikom sta bila izvoljena. c. kr. rudniški nadkomisar g. Rad. Vidic in redaktor g. Kufner; revizorjema advokat g. dr. K. Šebesta in revident dež. železnic gosp. G. Sporn. Že pri prvi seji se je pokazalo živo zanimanje za velevažno društvo pristopom med ustanovnike in člane; upati je, da bode tudi domovina spoznala veliki pomen tega društva ter se odzvala pozivu odborovemu z enako požrtvovalnostjo.

Rusko svobodno vseučilišče v — Parizu. To je odgovor na brutalnosti ruskega birokratizma, katerih posledice so bili znani dijaški nemiri po ruskih vseučiliščih. Moderna ruska inteligencija je do grla sita policijskega jerobstva, ki se razteza celo na univerze in strahuje profesorje in dijake. Ti birokrati so daleč zaostali za duhom časa, a mlada ruska inteligencija hrepeni in žeja po svobodi. A ker te svobode doma ne najde, išče je »za mejo«. Bogataši ruske kolonije pariške so sklenili ustanoviti v francoski prestolnici svobodno vseučilišče in najznamenitejši učenjaki so obljubili svojo pomoč. Na tem vseučilišču se bodo učile posebno socialne znanosti. Kaj pač poreče na to gospod Pobjedonoscev, ki si domišlja, da sta slovanstvo in despotizem identična pojma.

Popravek: Na strani 101. čitaj pod naslovom članka (»Slovenci v Ameriki«) opomnjo Konec (ne: Dalje.).

